

Satakunnan
julkisen taiteen
ohjelma
2024

Satakunnan julkisen taiteen ohjelma

Julkaisija: Porin taidemuseo / Porin kaupungin museopalvelut,
Satakunnan alueellinen vastuumuseo

Toimitus: Anni Saisto

Kirjoittajat: Marjo Heino, Hannele Kolsio, Tomi Kuusimäki, Anette Kylä-Liuhala, Silja Lehtonen,
Mirja Ramstedt-Salonen, Anni Saisto, Päivi Setälä, Elina Tiainen, Krista Tupala, Kati Vainio

Taitto: Kati Kunnas-Holmström

Oikoluku: Simo Rissanen

Lämmin kiitos avusta ja tuesta: Satakuntaliitto ja Taiteen edistämiskeskus

Suuret kiitokset kaikille työpajoihin ja keskusteluun osallistuneille!

Kiitokset tekstin kommentoinnista:

Aluekehitysasiantuntija Krista Tupala ja hankekoordinaattori Jonna Fagerlund / Satakuntaliitto
Julkisen taiteen asiantuntijat Mari Kemppinen ja Maija Kasvinen / Taiteen edistämiskeskus

Johtaja Päivi Setälä / Lastenkulttuurikeskus Kruunupää

Kulttuuriyksikön päällikkö Jyri Träskelin / kulttuuriyksikkö, Porin kaupunki

Lehtori ja projektipäällikkö Tomi Kuusimäki / Satakunnan ammattikorkeakoulu

Museointendentti Heta Kaisto ja museoamanuenssi Taina Myllyharju / Rauman taidemuseo

Museonjohtaja Anni Venäläinen, intendentti Mirja Ramstedt-Salonen, konservaattori Janita Nieminen / Porin taidemuseo

Museonjohtaja Kati Vainio / Kankaanpään kaupunginmuseo

Museonjohtaja Silja Lehtonen ja yleisötyöntekijä Elina Tiainen / Lönnströmin taidemuseo

Suunnittelija Paula Kauppila / yhteiset palvelut -yksikkö, Porin kaupunki

TaT Mollu Heino

Toiminnanjohtaja Hannele Kolsio / RaumArs ry

TkT Maija Anttila

Ohjelma on esitelty Satakunnan maakuntahallitukselle 29.4.2024, ja maakuntahallituksella oli mahdollisuus evästää ohjelman jatkovalmistelua. Ohjelma viedään valmistuttuaan tiedoksi Satakunnan maakuntahallitukselle.

ISBN 978-952-5648-92-8

Satakunnan julkisen taiteen ohjelma

Porin taidemuseon julkaisuja 172, 2024

Satakunnan julkisen taiteen ohjelma

1. Johdanto	4
1.1. Kohderyhmä ja tavoitteet	4
1.2. Ohjelman laatiminen	6
1.3. Julkisen taiteen määritelmä	6
1.4. Arvot	7
2. Perustelut	8
2.1. Lainsäädäntö	8
2.2. Strategiat ja ohjelmat	9
2.3. Kulttuurihyvinvointi	11
2.4. Alueen pito- ja vetovoima	12
3. Satakunta	14
3.1. Toimintaympäristön kuvaus	14
3.2. Julkisen taiteen historiaa Satakunnassa	16
3.3. Alueen ominaispiirteet ja vahvuudet	20
4. Kiinteä julkinen taide	22
4.1. Yleisiä hankintaohjeita	22
4.2. Taidehankkeen aikataulutus	23
4.3. Hankintaprosessi	24
4.4. Toteutus ja taiteilijayhteistyö	26
4.5. Elinkaari ja ylläpito	26
4.6. Yleisötyö	28
4.7. Siirto ja poistaminen	29
5. Lyhytkestoiset taideprojektit	30
5.1. Määritelmä ja rahoitustavat	30
5.2. Laajennettu prosenttiperiaate	31
5.3. Suunnitteluohjeita lyhytkestoiselle taideprojektille	31
6. Osallistaminen	33
7. Viestintä	36
7.1. Sisäinen viestintä	36
7.2. Kuntalaisviestintä	36
7.3. Mediaviestintä	37
7.4. Vaikuttajaviestintä	37
8. Tulevaisuuden yhteistyömahdollisuudet	39
9. Arviointi ja päivitys	39
10. Esimerkkejä Satakunnasta	41
10.1. Ulkoveistos kiertoliittymään: Tapio Haapalan Saman auringon alla, Rauman keskusta	41
10.2. Kutsukilpailu: Kirsi Kaulasen Pikkuapello, Kankaanpään liikuntakeskus	42
10.3. Seinämaalaus: Lelia Byronin Pitsien ketjussa, Kaunisjärven puisto, Rauma	44
10.4. Avoin taidekilpailu: Maaret Syväojan Kirjo, Satasairaala, Pori	46
10.5. Osallistava prosenttitaideteos: Veijo Setälän Hauskanpuuska, Veturintallin päiväkot, Pori	48
10.6. Lyhytkestoinen taideteos: Piirakkakerhon performanssi, Pohjoisväylän koulu, Pori	50
10.7. Yleisötyötä Lönnströmin taidemuseossa ja Porin taidemuseossa	52
10.8. Veistoksen siirto: Ossi Somman, Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen Oopperan käärme Kankaanpäähän	55
10.9. Ulkoveistoksen poistaminen: Heikki Häiväojan Koskenperkaajien muistomerkki, Kokemäki	56
10.10. Kaupunkitilan aktivointi: Purkutalo2022-projekti, Kankaanpää	58

Mollu Heino ja Eurajoen 2. luokkalaiset: *Merikrapu*, 2023, Eurajoki. Kuva: Mollu Heino

1. Johdanto

Intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

1.1. Kohderyhmä ja tavoitteet

Satakunnan julkisen taiteen ohjelmassa kuvataan julkisen taiteen hankintaan ja ylläpitoon liittyvät hyvät käytännöt sekä käsitellään siihen liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä. Lisäksi ohjelmassa tarkastellaan Satakunnan erityispiirteitä ja vahvuuksia julkiseen taiteeseen liittyen. Ohjelma tukee kuntia sekä muita julkisen taiteen parissa työskenteleviä heidän työssään ja auttaa löytämään uusia keinoja toteuttaa laadukasta julkista taidetta.

Taideohjelmaa voi hyödyntää kunnan taidehankkeiden toteutuksen apuna, tai sitä voi käyttää kunnan oman julkisen taiteen ohjelman rinnalla. Tavoitteena on, että taideohjelma palvelee samalla muistilistana julkisen taiteen hankkeen toteuttajalle, ja että siitä olisi helppo tarkistaa, mistä löytää lisätietoja. Lisäksi taideohjelman toivotaan tukevan kuntien kulttuuri-asiantuntijoita julkisen taiteen hankkeiden perustelamisessa päätöksentekijöille.

Julkisen taiteen yleisin rahoitusmuoto on prosenttiperiaate, johon myös tämän taideohjelman ohjeistus perustuu. Se tarkoittaa periaatteellista

päätöstä käyttää noin 1 prosentti rakennushankkeen budjetista taiteeseen. Periaatteen toteuttamiseksi on nykyään useita rahoitusmalleja. Julkinentaide.fi-sivuston mukaan prosenttiperiaate toteutuu useimmiten kunnan kaavoitus- tai rahoituspäätöksenä. Se voidaan esimerkiksi asettaa tontinluovutuksen ehdoksi. Prosenttiperiaate soveltuu uudisrakentamiseen, peruskorjauksiin, täydennysrakentamiseen ja infrarakentamiseen.

Suomessa lanseerattiin ajatus prosenttiperiaatteesta jo vuonna 1939, kun eduskunta hyväksyi hallituksen esittämän toivomusponnen. Periaatetta on toteutettu Suomen kunnissa vaihtelevasti vuosikymmenten saatossa, mutta se sai uutta vauhtia vuonna 2011. Tuolloin pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan kirjattiin prosenttiperiaatteen käyttöä koskeva tavoite edistää julkisen rakentamisen ns. prosentti taiteeseen -periaatetta. Tämän julkisen taiteen ohjelman loppuosaan sijoittuvat esimerkit kertovat jo toteutettujen julkisten taidehankkeiden monipuolisuudesta eri puolilla Satakuntaa.

SATAKUNTA

Satakunnan kartta. Kuva: Satakuntaliitto

1.2. Ohjelman laatiminen

Satakunnan julkisen taiteen ohjelmaa on laadittu yhteistyössä alueen kuntien kulttuuritoimijoiden kanssa. Ohjelmassa käsiteltävät aiheet on valittu kuntien kulttuurin parissa työskentelevien asiantuntijoiden toivomusten mukaisesti. Toiveita on kerätty keväällä 2023 Satakuntaliiton järjestämissä kuntien kulttuuriverkoston kokouksissa ja alueen valtionosuutta saavien museoiden johtajien kokouksissa. Toiveiden pohjalta valittiin teemat työpajoille, joita Taiteen edistämiskeskus (Taike) järjesti syksyllä 2023 ja keväällä 2024 ohjelman laatimisen tueksi.

Taiken julkisen taiteen asiantuntijat Maija Kasvinen ja Mari Kemppinen organisoivat työpajat, joita pidettiin kaikkiaan viisi kappaletta. Teams-etäyhteydellä järjestetyissä työpajoissa käsiteltiin seuraavia teemoja: mitä kaikkea julkinen taide voi olla, kulttuurihyvinvointi, vaikuttajaviestintä, osallistaminen, taitelijavalinnat, taidekoordinointi, teosten ylläpito, elinkaari, siirto ja poisto. Työpajoissa vierailivat seuraavat asiantuntijat: Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry:n pääsihteeri Rosa Meriläinen, Taiken taideasiantuntija Heli Kauhanen, yhteisötaiteilija Nina Rantala, nykytaiteilija Tellervo Kalleinen, Espoon modernin taiteen museon intendentti Henna Paunu, kuvataiteilija ja taidekoordinaattori Mollu Heino, Suomen Taitelijaseuran juristi Viivi Kuosa ja HAM Helsingin taidemuseon konservattori Polina Semenova. Paikallista näkökulmaa asiantuntijapuheenvuoroihin toivat Satakunnan hyvinvointialueen hyte-koordinaattori Outi Lähteenlahti, SAMK Kuva-taide Kankaanpään lehtori Tomi Kuusimäki ja Porin taidemuseon intendentti Anni Saisto.

Työpajojen yhteydessä osallistujilla oli mahdollisuus kommentoida taideohjelmatekstin rakennetta ja sisällön avoimia kysymyksiä. Ohjelman sisällöstä kerättiin työstövaiheessa kommentteja myös Satakunnan kulttuurifoorumissa 17.11.2023 ja alueen museonjohtajien kokouksissa. Satakunnan julkisen taiteen ohjelma on laadittu osana Porin taidemuseon aluevastuumuseotyötä, ja ohjelman valmistelua ja toteutusta on koordinoanut intendentti Anni Saisto. Kahden taideohjelman luvun kirjoittamisessa on hyödynnetty Edgen Copilot-tekoälyä.

1.3. Julkisen taiteen määritelmä

Julkinen taideteos voi ulkoveistoksen tai seinämaalauksen lisäksi ottaa monia muitakin muotoja – teos voi olla esimerkiksi valotaidetta tai lyhytkestoinen taideprojekti. Yhteisenä nimittäjänä on, että teos toteutetaan julkiseen tai puolijulkiseen tilaan. Etenkin pysyvän julkisen taideteoksen suunnittelu ja toteuttaminen on erittäin vaativa prosessi, jonka toteuttajaksi kannattaa valita ammattiin koulutettu taiteilija. Julkinentaide.fi-sivustolla julkaistun määritelmän mukaan:

- **Julkinen taideteos on julkisella tai puolijulkisella paikalla, joko ulkona tai sisällä, olevaa taidetta. Julkisen taideteoksen voi rahoittaa niin valtio, kunta kuin yksityinen taho.**
- **Julkinen taideteos voi olla rakennuksista erillinen (esim. jalustalla oleva veistos) tai rakennuksiin integroitu (esim. seinämaalaus tai rakenteisiin asennettu valoteos).**
- **Julkinen taideteos voi olla esimerkiksi maalaus, veistos, grafiikanteos, valokuvateos, videoteos, valo- tai ääniteos, esityksellinen tapahtuma, tai näiden yhdistelmä.**

2010-luvulta alkaen prosenttiperiaatteen soveltaminen on laajentunut, ja taidetta kytketään yhä kokonaisvaltaisemmin maankäytön, kaupunkisuunnittelun ja rakentamisen prosesseihin. Mitä varhaisemmassa vaiheessa taiteilija saadaan mukaan suunnitteluprosessiin, sitä paremmat mahdollisuudet on saada kytkettyä taide mukaan alueen tai rakennuksen kokonaisilmeeseen. Taiteilija on julkisen taidehankkeen toteuttamisen avainhenkilö, joka voi luovalla panoksellaan kohottaa rakennettavan kohteen viihtyisyyttä ja arvoa merkittävästi.

Lähteet:

Julkinen taiteen sanasto, <https://www.julkinentaide.fi/fi/julkisen-taiteen-sanasto>, haettu 19.3.2024.

1.4. Arvot

Julkinen taideteos heijastelee aina oman aikansa yhteiskuntaa, kuvataiteen kehitystä ja taideteoksen toteuttaneen tilaajan ja yhteisön arvoja. Teos saat-
taa herättää keskustelua valmistuessaan, mikäli yleisö kokee teoksen olevan ristiriidassa arvojensa kanssa, tai vuosikymmeniä myöhemmin, kun yhteis-
kunnassa vallitsevat arvot ovat muuttuneet.

Helsingin Kauppatorilla sijaitseva Ville Vallgrenin veistos *Havis Amanda* aiheutti taidekiistan, kun se julkistettiin vuonna 1908. Veistoksen ei koettu esittä-
vän suomalaisen naiskauneuden ihannetta ja sitä pidettiin epäsiiveellisenä. Teosta vaadittiin poistet-
tavaksi. Tänä päivänä veistos on yksi tärkeimpiä yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja Helsingissä. Myös Eila Hiltusen toteuttama, vuonna 1967 julkistettu *Sibelius-monumentti* herätti valmistuessaan raivo-
kasta kritiikkiä, koska ei-esittävän teoksen tulkittiin häpäisevän kansallissankarina pidettyä säveltäjää. Nykyään Sibelius-monumentti on arvostettu taide-
teos ja suosittu nähtävyys Helsingissä.

Pori-seura suunnitteli vuosina 1973–1974 *Porin piru* -aiheista veistosta Porin kauppatorille. Suunnitelma herätti vastustusta, koska Porin piru -aiheista veis-
tosta pidettiin mm. porilaisia kristittyjä loukkaavana. Luonnokset tilattiin Kauko Räikeeltä, mutta teos jäi toteuttamatta. Viime vuosina muutamissa Suomen kaupungeissa on poistettu Leninin muistomerkkejä,
koska niitä ei ole enää pidetty sopivina maailman-
poliittisen tilanteen muututtua.

Julkinen teos siis peilaa aina oman aikansa taide-
käsitystä, henkistä ilmapiiiriä ja arvomaailmaa, sekä kertoo niistä nykyhetken ja tulevaisuuden yleisöille -
teoksen elinkaaresta riippuen jopa viidenkymme-
nen tai sadan vuoden päähän. Tämä tiedostaen on julkista teosta suunniteltaessa hyvä käydä keskus-
telua teoksen sisällöstä ja mahdollisuuksien mu-
kaan nostaa asia laajempaan keskusteluun. Julki-
nen teos voi esimerkiksi haastaa yleisöä katsomaan maailmaa uudesta näkökulmasta, tai se voidaan toteuttaa yhteistyössä paikallisen yhteisön kanssa. Tällöin heidän äänensä pääsee kuuluville julkista tilaa toteutettaessa.

Kauko Räike laati viisi ehdotusta *Porin piru* -patsaaksi. Ne olivat esillä viikon ajan Porin Sokos-tavaratalossa Porin päivän yhteydessä. Kuvattu 8.10.1975, kuvassa Pairo, Mäki, Neva, Roslander, Tuulos, Santala, Nuorsaari. Kuva: Sven Raita / Satakunnan Museo

2. Perustelut

2.1. Lainsäädäntö

Intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) tavoitteena on edistää hyvää ja käyttäjien tarpeita palvelevaa, terveellistä, turvallista sekä viihtyisää elinympäristöä, joka on myös esteettisesti tasapainoinen ja sosiaalisesti toimiva. Lain kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) mukaan kunnan tulee edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä, luoda edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle, sekä edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa. (§ 3)

Hyvinvointialueuudistus on muuttanut kuntien toiminnan painopistettä, ja nykyään kuntien tehtävissä korostuvat kuntalaisten hyvinvoinnin sekä yleisemmin kunnan elinvoimaisuuden edistäminen. Näissä kulttuurilla ja taiteella voi olla merkittävä rooli. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta määrittelee kuntien tehtäviä, ja sen tavoitteena on:

- 1) Tukea ihmisten mahdollisuuksia luovaan ilmaisuun ja toimintaan sekä kulttuurin ja taiteen tekemiseen ja kokemiseen.**
- 2) Edistää kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja osallistumista kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen.**
- 3) Vahvistaa väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kulttuurin ja taiteen keinoin.**
- 4) Luoda edellytyksiä paikallisen ja alueellisen elinvoiman kehittymiselle ja sitä tukevalle luovalle toiminnalle kulttuurin ja taiteen keinoin.**

Tavoitteiden toteuttamisen lähtökohtina ovat demokratia, asukaslähtöisyys, tasa-arvo, kestävä kehitys sekä kulttuurinen moninaisuus ja vuoropuhelu.

Laki velvoittaa edistämään näitä tavoitteita yhteistyössä hyvinvointialueiden sekä muiden kuntien, viranomaisten, maakunnan, kulttuurialan ja muiden toimialojen kanssa (166/2019, 7 §).

Laissa alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta (756/2021) asetetaan alueiden kehittämisen tavoitteeksi edistää alueiden kestävä kehitystä, kasvua ja kilpailukykyä, asukkaiden hyvinvointia ja elinympäristön laatua. Lain mukaan alueiden kehittäminen on valtion, maakuntien liittojen, kuntien ja muiden toimijoiden vuorovaikutukseen perustuvaa, hallinnonalojen välistä yhteistyötä, joka perustuu kansallisiin ja alueiden erilaisiin vahvuuksiin ja tarpeisiin. Maakuntaliittojen lakisääteisiin tehtäviin kuuluu alueensa kehittäminen, mukaan lukien kulttuuri osana maakunnallista strategiatyötä sekä maakunnallista identiteettiä ja asukkaiden osallistumista maakunnan kehittämiseen (17 §).

Museolaissa (15.3.2019/314) määritellään, että alueellisten vastuumuseoiden tehtävänä on toimia taiteen ja visuaalisen kulttuuriperinnön asiantuntijana sekä kehittää ja edistää toimialansa yhteistyötä sekä taiteen ja visuaalisen kulttuuriperinnön tallentamista ja digitaalista saatavuutta. Tästä johtuen alueellisen taidemuseoalan vastuumuseon tehtävänä on antaa neuvontaa julkisen taiteen hankintaan ja ylläpitoon liittyvissä kysymyksissä. Alueellisella taidemuseolla ei ole viranomaisroolia tehtävään liittyen.

Birger Carlstedt: *Aamusta iltaan*, 1950. Kuva: Säkylän kunta

2.2. Strategiat ja ohjelmat

Aluekehitysasiantuntija Krista Tupala, Satakuntaliitto ja intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

Satakunta-strategian toteuttamisella tavoitellaan satakuntalaisten hyvinvointia sekä Satakunta-strategian tulevaisuuskuvien mukaista tahtotilaa, jonka mukaan Satakunta on vuonna 2050 elinvoimainen, energinen ja uudistuva maakunta, hyvinvoiva ja vetovoimainen maakunta sekä vastuullinen ja osaava maakunta. Tavoitteena on, että Satakunta on sujuvan arjen ja laadukkaan ympäristön maakunta, jossa huolehditaan asukkaiden hyvinvoinnista ja turvallisuudesta. Satakuntalaisten hyvinvoinnin edistämisessä keskeisiä elementtejä ovat palvelujen saatavuus ja saavutettavuus, monipuoliset koulutuspalvelut sekä viihtyisä rakennettu ympäristö ja monimuotoinen luonnonympäristö. Kulttuurilla, taiteella, liikunta- ja vapaa-ajan palveluilla sekä lähiluonnolla ja hyvällä ympäristön tilalla on merkittävä rooli hyvinvoinnin lähteenä, muutosjoustavuuden vahvistajana ja myös kotoutumisen tukena.

Satakunnan kulttuuristrategian 2030 keskeisenä tavoitteena on taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden edistäminen. Osana kulttuuristrategian visiota myös kuvataan, että taiteen halutaan olevan osa ihmisten

arkea. Teemakokonaisuudessa *"Kulttuuri kuuluu kaikille"* tuodaan esille, että julkinen taide lisää vetovoimaisuutta, parantaa elinympäristöjen viihtyisyyttä, tuottaa osallisuutta sekä luo edellytyksiä taiteelliselle työlle. Satakunnan kulttuuristrategiassa on toimenpide-ehdotuksena, että laaditaan maakunnallinen julkisen taiteen ohjelma, jossa linjataan julkisen taiteen hyviä käytäntöjä ja nostetaan esiin prosenttiperiaatetaiteen mahdollisuuksia kulttuurihyvinvoinnin kehittämiseen.

Kohti kestävää arkkitehtuuria. Suomen arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmassa 2022–2035 (Valtioneuvoston julkaisu 2022:1) todetaan, että tavoitetilassa 2035 rakennetun ympäristön yhteys sosiaali- ja terveyspolitiikkaan ymmärretään nykyistä laajemmin. Mm. julkinen taide nähdään osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Ympäristöpsykologian näkökulmat esimerkiksi ihmisen ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta sekä kauneuden kokemuksesta ja moniaistisuudesta otetaan suunnittelussa huomioon.

Birger Carlstedt: *Aamusta iltaan, yksityiskohtia*, 1950.
Kuva: Säkylän kunta

2.3. Kulttuurihyvinvointi

Intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

Kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan ihmisen yksilöllistä tai yhteisöllisesti jaettua kokemusta siitä, että kulttuuri, taiteet ja luova toiminta lisäävät hyvinvointia tai ovat yhteydessä siihen. Taide ja kulttuuri ymmärretään osana hyvää elämänlaatua ja elinikäistä oppimista: ihminen on kulttuurin kokija ja toimija, jolla on kulttuurisia tarpeita ja oikeuksia. Näiden täyttyminen ja toteutuminen on kulttuurihyvinvointia: jokainen on jollain tavalla kulttuurinen, luova, itseään ilmaiseva ja kommunikoi olento riippumatta iästään, voinnistaan tai elinolosuhteistaan. Määritelmä on julkaistu Taikusydän-verkoston verkkosivuilla <https://taikusydan.turkuamk.fi/>. Sieltä löytyy laajasti tietoa taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksista.

WHO:n raportin *What is the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review* (2019) mukaan taide voi tarjota innovatiivisia ratkaisuja monimutkaisiin terveyshaasteisiin, taidetoimintaan osallistuminen voi ehkäistä lukuisia psyykkisiä ja fyysisiä sairauksia ja taide hoitaa ja auttaa selviytymään useiden akuuttien ja kroonisten sairauksien kanssa. Raportissa taiteen vaikutukset terveyden edistämässä on jaettu kahteen ryhmään: ennaltaehkäisyyn ja terveyden edistämiseen sekä sairauksien hoitoon ja hallintaan. Raportin mukaan kulttuuri ja taide vaikuttavat hyvinvointiin ja tutkimustulosten mukaan niistä on saatu psykologisia, fysiologisia, sosiologisia ja käyttäytymiseen liittyviä vasteita.

Kulttuurihyvinvointi on ollut mukana Suomen poliittisessa päätöksenteossa vuodesta 2007 lähtien, jolloin valtioneuvoston kanslia teki periaatepäätöksen Terveyden edistämisen politiikkaohjelmasta. Se sisälsi kulttuurin hyvinvointivaikutusten toimintaohjelman valmistelun. Vuosina 2015–2019 taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden parantaminen lukeutui

hallituksen kärkihankkeisiin. Hallitusohjelman tavoitteena oli laajentaa prosenttitaiteen periaatetta yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa taiteen hyvinvointivaikutusten tukemiseksi. Tavoitetta toteutettiin lisäämällä eri taiteenalojen ja kulttuuripalvelujen tarjontaa sekä käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollossa hankerahoituksen tukemana. Laajempaan tavoitteeseen oli, että prosenttiperiaatteen mukaiset taidehankinnat sote-sektorilla koskisivat nykyistä laajemmin eri taiteen muotoja, kuten esittävää taidetta. Lisäksi prosenttiperiaatteen kaltaista toiminta- tai rahoitusmallia tulisi soveltaa sosiaali- ja terveydenhuollossa myös käyttötalousmenojen piiriin kuuluvassa toiminnassa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (HYTE) tarkoittaa toimintaa, jossa ihmiset pyritään pitämään terveisinä, hyvinvoivina, toimintakykyisinä ja osallisina niin pitkään kuin mahdollista. **Kulttuurin HYTE-kerroin on kunnille suunnattu taloudellinen kannuste toteuttaa kuntalaisten kulttuurisia perusoikeuksia** (Valtioneuvoston asetus kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 618/2021). HYTE-kerroin kannustaa vaikuttamaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, koska hyvinvoiva väestö on elinvoimaisen kunnan edellytys. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kasvun hillitseminen vaatii, että hyvinvointia ja terveyttä edistetään laajalti ihmisten arkiympäristöissä. Nykyään kulttuurihyvinvointia mitataan mm. kuntien kulttuuritoiminnan TEAviisarilla.

Julkinen taide rikastuttaa elinympäristöä, tukee hyvää elämänlaatua ja jatkuvaa oppimista edistäen siten kulttuurihyvinvointia. Julkiseen taiteeseen panostamalla kunnilla on mahdollisuus tarjota yhdenvertaista ja helposti saavutettavaa kulttuuripalvelua kuntalaisille.

Lähteet:

Taiteen edistämiskeskuksen taideasiantuntija Heli Kauhasen alustus taideohjelmatyöpajassa 3.11.2023

Taikusydan, käsitteet: <https://taikusydan.turkuamk.fi/tietopankki/kasitteet/> (haettu 20.12.2023)

What is the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review, Health Evidence Network synthesis report; 67: <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289054553>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, hyte-kerroin – kannustin kunnille: <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille> (haettu 20.12.2023)

2.4. Alueen pito- ja vetovoima

Intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

Taiteen edistämiskeskus on toteuttanut säännöllisin väliajoin kyselytutkimuksia suomalaisen suhtautumisesta julkiseen taiteeseen. Vuonna 2022 toteutetun kyselyn tuloksena 70% 15–79-vuotiaista suomalaisista halusi taideteoksia arkiympäristöönsä. 73% oli sitä mieltä, että taide parantaa ympäristön viihtyisyyttä ja turvallisuutta. Kyselyyn vastanneista 64% haluaisi kaupunkiin asuinalueita ja taloja, joissa on panostettu arkkitehtuuriin ja julkiseen taiteeseen. Selkeä enemmistö suomalaisista siis arvostaa julkista taidetta lähiympäristössään.

Lähteet:

Jaakko Hyry: Kansalaisten käsityksiä taiteesta osana arkiympäristöä ja julkisia tiloja. Kantar Public 2022, https://www.julkinentaide.fi/sites/default/files/inline-files/2023-02/Kantar%20gallup_Taite%202022.pdf

Oona Myllyntaus ja Sari Karttunen: Julkinen taide aluerakentamisessa ja -kehittämisessä: Taloudellisen arvon tunnistaminen ja arviointimenetelmät. Cuporen verkkojulkaisuja 65, 2020. https://www.ornamo.fi/app/uploads/2020/09/Taide_ka%CC%88yto%CC%88o%CC%88n_5.pdf

FCG:n johtava asiantuntija Pasi Holm, alustus 13.2.2024 Satakuntaliiton infotilaisuudessa.

Julkiset taideteokset voivat muodostua nähtävyydeksi, joka houkuttelee matkailijan poikkeamaan paikkakunnalle. Julkinen taide voi myös olla luonteeltaan tapahtumallista, jolloin se houkuttelee kävijöitä. Näissä tapauksissa viestinnän ja markkinoinnin rooli korostuu, jotta matkailijat löytävät tiedon julkisista teoksista. Tutkimusten mukaan matkailijan rahankäyttö paikkakunnalla viisinkertaistuu, jos hän jää sinne yöksi. Kulttuuripalveluilla ja -kohteilla on merkittävä rooli yöpymisten lisäämisessä.

Taiteilijaryhmä Ynnä+: *Vetovoima*, 1999, Pori. Kuva: Erkki Valli-Jaakola / Porin taidemuseo

Emil Cedercreutz: *Apollo jännittää jouta*, 1924, Emil Cedercreutzin museon veistospuisto. Kuva Satu Tenhonen / Emil Cedercreutzin museo

Emil Cedercreutz: *Ensi kertaa mallina*, 1903 ja taustalla *Auringonlaskun aikaan*, 1903, Emil Cedercreutzin museon veistospuisto. Kuva Satu Tenhonen / Emil Cedercreutzin museo

3. Satakunta

3.1. Toimintaympäristön kuvaus

Aluekehitysasiantuntija Krista Tupala, Satakuntaliitto ja intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

Satakunnan väkiluku oli vuoden 2023 lopulla 211 874 ihmistä. Satakunnassa on 16 kuntaa: Eura, Eurajoki, Harjavalta, Huittinen, Jämijärvi, Kankaanpää, Karvia, Kokemäki, Merikarvia, Nakkila, Pomarkku, Pori, Rauma, Siikainen, Säkylä ja Ulvila. Satakunnan suurimmat väestö- ja työpaikkakeskittymät sijaitsevat Selkämeren rannikkoalueella sekä Kokemäenjoen laaksossa. Suurimmat kaupungit ovat Pori ja Rauma, joissa asuu hieman yli puolet koko maakunnan väestöstä. Väkiluvun kehitys Satakunnassa on ollut pitkällä aikavälillä laskeva. Seutukuntien väliset erot väestön kehityksessä ovat yhä suuret. Pohjois-Satakunnassa väestökehitys on ollut Porin ja Rauman seutukuntia selvästi heikompaa. Satakunnan väestötiheys on 27,2 as./km², joka on korkeampi kuin koko maassa keskimäärin (18,3 as./km² v. 2022). Satakunnan ikärakenne on maan keskiarvoa iäkkäämpi, sillä yli 65-vuotiaiden osuus on yli viisi prosenttiyksikköä valtakunnan keskitasoa korkeampi (v. 2023).

Satakunnan aluerakenteen keskusverkon muodostavat palveluja tarjoavat kaupungit ja muut seudulliset keskukset, joiden välillä on toiminnallisesti yhtenäinen vuorovaikutus ja saavutettavuuden turvaavat liikenneyhteydet. Satakunnan aluerakenne tarjoaa monipuoliset edellytykset yhdistää asuminen, työ, palvelu- ja luontohakuisuus tavoilla, jotka ilmentävät ja toteuttavat erilaisia elämäntyyliä. Satakunnan aluerakenteen erityispiirteinä on Porin kaupunkiseudun laaja kehysalue, joka ulottuu Kokemäenjokilaaksoa pitkin Kokemäeltä Meri-Poriin saakka. Kaupunkikeskusten ohella Satakunnassa sijaitsee kolme maaseudun paikalliskeskusta (Eura, Huittinen ja Kankaanpää), joita ympäröi laaja ydinmaaseutu. Koko maan lukuihin verrattaessa ydinmaaseudulla asuvan väestön ja siellä sijaitsevien työpaikkojen määrän osuus on Satakunnassa korkea.

Satakunnassa työllistävimmät toimialat ovat sosiaali- ja terveystalvet, teollisuus, tukku- ja vähittäiskauppa sekä rakentaminen. Satakunta on

teollisuuden palveluksessa olevalla henkilöstöllä ja vientiosuudella mitaten Suomen teollisuusvaltaisimpia maakuntia. Satakunnan teollisuuden toimialarakenne on Suomen 19 maakunnasta kuudenneksi monipuolisin (vuonna 2022). Teollisuuden kärjet ovat teknologiateollisuus, meriteollisuus, metsä-, kemian- ja elintarviketeollisuus sekä automaatio ja robotiikka. Muita kehittyviä aloja ovat mm. liike-elämän palvelut, hyvinvointiala sekä elämys-, kulttuuri- ja tapahtumapalvelut ja matkailu. Monipuolisen elinkeinorakenteen ansiosta maakunnan ja seutujen muutosjoustavuus on koko maahan verrattuna hyvää tasoa.

Eri puolilla Satakuntaa on useita valtakunnallisesti ja kansainvälisesti arvokkaita luonto- ja maisemakokonaisuuksia sekä kulttuuriympäristöjä. Satakunnassa on ajallisesti monikerroksinen kulttuuriympäristö esihistoriallisen ajan muinaisjäännöksistä modernin arkkitehtuurin merkkiteoksiin, kuten Alvar Aallon suunnittelemat Villa Mairea Noormarkussa ja Kauttuan Terassitalo Eurassa. Suomen seitsemästä Unescon maailmanperintökohteesta kaksi, Sammallahdenmäen pronssikautinen rökkiöalue ja Vanha Rauma, sijaitsevat Satakunnassa.

Satakunnan maakunta on yksi Suomen keskiaikaisen linnaläänien mukaan määritellyistä historiallisista maakunnista, jossa oli jo keskiajalla kaksi kaupunkia: Ulvila ja Rauma. Satakunnan alueen asutus on saanut alkunsa varhaisella kivikaudella ja monet Kokemäenjokilaakson pelloista ovat olleet viljelyksessä rautakaudelta alkaen. Säkylän Köyliönjärvelle sijoittuva Pyhän Henrikin legenda on Suomen vanhin kirjallinen teos. Jokilaaksojen avarat viljelymaisemat ja hyvin säilynyt talonpoikainen rakennusperintö kuuluvat Satakunnan kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin. Kokemäenjoen varrella on myös edustavia historiallisia teollisuusympäristöjä ja voimalaitoksia. Kauttuan, Leineperin ja Noormarkun ruukkialueet ovat valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä.

Kuvataiteiden osalta maakunnan historia on lyhyt. Tietävästi maakunnan varhaisimmat ammattitaiteilijat työskentelivät alueella vakiintuneesti 1900-luvun alkupuolella. Tästä johtuen satakuntalainen kuvataiteen kulttuuriperintö on historiallisesti tarkasteltuna varsin nuorta ja merkittävältä osin modernistista.

SAMK Kuvataide Kankaanpää antaa kuvataiteiden amk-koulutusta Kankaanpäässä. Porin taidekoulun aikuisille suunnatulla iltalinjalla on mahdollista saada kuvataiteen perusopetusta. Taiteen edistämiskeskuksen arvion mukaan Satakunnassa oli vuonna 2019 ammattikuvataiteilijoita 550–600 henkilöä. Vuonna 2021 kulttuurialat tuottivat Satakunnassa yhteensä 205 milj. euroa, josta visuaalisten taiteiden osuus oli 2 milj. euroa.

Satakunnassa on kolme taidemuseota: maakunnallisen aluevastuumuseona toimiva Porin taidemuseo,

Rauman taidemuseo ja Lönnströmin taidemuseo. Emil Cedercreutzin museo ja Kankaanpään kaupungin museo ovat yhdistelmä museoita, minkä lisäksi Huittisten museolla on laaja taidekokoelma. Museoitten asiantuntijat toteuttavat myös julkisen taiteen hankkeita kunnissaan.

Porissa Lastenkulttuurikeskus Kruunupää on toteuttanut lukuisia osallistavia julkisen taiteen hankkeita. Kuntien lisäksi julkista taidetta ylläpitävät ja toteuttavat Satakunnassa mm. yritykset, yhdistykset, seurakunnat, hyvinvointialue, oppilaitokset ja yksityiset säätiöt.

Satakunnassa julkisen taiteen neuvontaa antavat Porin taidemuseon asiantuntijat. Satakunnan Museo antaa kulttuuriympäristön suojeluun liittyen lausuntoja julkisesta taiteesta.

Emil Cedercreutz: *Äestäjä*, 1920, Pori. Kuva: Erkki Valli-Jaakola / Porin taidemuseo

3.2. Julkisen taiteen historiaa Satakunnassa

Intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

Satakunnan todennäköisesti varhaisin ulkoveistos on syntynyt kuvanveistäjä Emil Cedercreutzin ja kirjailija Maila Talvion aloitteesta. Heidän toimintansa tuloksena Porissa julkistettiin pronssinen *Äestäjä*-veistos vuonna 1920. Veistoksen toteutus oli vienyt kahdeksan vuotta. Cedercreutz ja Talvio olivat ehdottaneet muitakin ulkoveistoksia Satakuntaan, muun muassa *Tasala Vilkk* -nimistä merimiesaiheista veistosta Raumalle. Se jäi toteutumatta. Ulkoveistohankkeiden lisäksi Cedercreutz perusti museon Harjavaltaan vuonna 1916. Satakunnan toiseksi varhaisin ulkoveistos lienee Wäinö Aaltosen *Tytön pää (Rukous)*, joka paljastettiin Satalinnan sairaalan pihalla Harjavallassa vuonna 1928 Maila Talvion lahjoituksena. Kirjailija Hj. Nortamoa muistettiin tämän vielä eläessä Raumalla vuonna 1930, jolloin paljastettiin Wäinö Aaltosen veistämä muotokuva. Porissa *Nortamon muistomerkki* julkistettiin vuonna 1946 Yrjö Liipolan toteuttamana.

1950-luvulla ulkoveistoksia alettiin toteuttaa Satakuntaan erityisesti sotamuistomerkkien muodossa. Niitä pystytettiin Euraan, Huittisiin, Jämijärvelle, Kankaanpäähän, Karvialle, Kokemäelle, Merikarvialle, Pomarkkuun, Poriin ja Siikaisiin. Huittisista kotoisin ollut kuvanveistäjä Lauri Leppänen ja kankaanpäälainen kuvanveistäjä Kauko Räike veistivät molemmat niistä kolme. Vastapainona tyypillisesti sotilaisaiheisille sotamuistomerkeille Porissa julkistettiin vuonna 1958 puuvillatehtaan edustalle Kain Tapperin modernistinen suihkukaivoteos *Sukkula*.

Satakunnan todennäköisesti merkittävin monumentaalimaalaus julkistettiin Eurassa Kauttuan tehtaassa vuonna 1950. Birger Carlstedtin yli 12-metrinen suurteos *Aamusta iltaan* toteutettiin taidemuseonaatti, professori Maire Gullichsenin aloitteesta. Se sijaitsi tehtaassa vuoteen 2023 asti, jolloin teoksen omistaja Amcor Flexibles lahjoitti sen Säkylän kunnalle. Kirjoittamishetkellä teos odottaa uutta sijoituspaikkaa varastossa. Toinen kookas modernistinen seinämaalaus on kankaanpääläisen taidemaalari Juhani Tarnan *Savuja*, jonka hän toteutti Porin teknilliseen oppilaitokseen vuonna 1966.

Maakunnan taide-elämä vahvistui 1960-luvulla, kun Kankaanpäähän perustettiin taidekoulu vuonna

1965 ja Poriin vuonna 1966. Ne toimivat aluksi yhdistyspohjaisina, ja Porin taidekoulu iltalinjana. Kankaanpään taidekoulu kunnallistettiin vuonna 1989, ja siitä tuli osa Satakunnan ammattikorkeakoulua vuonna 1997. Taidekoulun kuvanveistosymposiumien ja kaupunkisuunnittelun yhteistyön myötä Kankaanpäähän syntyi julkisen taiteen Taidekehä 1990-luvulla. Siihen kuuluu yli sata teosta, ja kokonaisuus täydentyy yhä.

Modernistinen ilmaisu vahvisti jalansijaansa Satakunnassa 1960-luvun kuluessa. Maakunnan varhaisin ei-esittävä veistos lienee Terho Sakin *Taiteen tammi*, joka pystytettiin Akseli Gallen-Kallelan muistomerkkipailun tuloksena Poriin vuonna 1968. Lisää abstrakteja ulkoveistoksia saatiin Satakuntaan 1970-luvulla: Kokemäelle jokirantaan valmistui vuonna 1974 Heikki Häiväojan monumentaalinen *Koskenperkaajien muistomerkki* (purettu vuonna 2023), Kankaanpäähän Kauko Räikkeen *Sampo vuoressa* vuonna 1975 ja Ossi Somman *Kotipesä* vuonna 1976. Irjanteen kirkon kupeessa Eurajoella sijaitsee Marjatta Weckstörmin herkkä *Elämänpuu* vuodelta 1981.

Prosenttiperiaatteen toteutus yleistyi Satakunnassa 1980-luvulta alkaen. Porissa prosenttiperiaatetta on toteutettu 1960-luvulta lähtien. Rauman kaupunki on soveltanut prosenttiperiaatetta vuodesta 1980. Eurassa prosenttitaiteesta tehtiin periaatepäätös vuonna 1986, ja sitä sovellettiin seuraavina vuosina kirjastojen ja kahden koulun rakennushankkeissa. Sittenmin prosenttiperiaatetta on toteutettu myös Kankaanpäässä, Eurajoella, Huittisissa ja Ulvilassa. Lisäksi prosenttitaide ovat hankkineet mm. Satakunnan hyvinvointialue, Länsirannikon koulutus WinNova ja Satakunnan ammattikorkeakoulu sekä yksityiset organisaatiot. Prosenttiperiaatteella toteutettuja teoksia esitellään luvussa 10.

1990-luvulta alkaen ulkotiloihin sijoittuva julkinen taide sai yhä moninaisempia muotoja ja ulkoveistokset jalkautuivat ihmisen tasolle. Esa Luukon vuonna 1996 julkistettu *Punaiset portaat* kipuavat kohti taivasta Raumalla. Lauri Astalan toteuttama *Kielioppi* vuodelta 1998 Kokemäellä kunnioittaa tuoreella tavalla E.N. Setälän muistoa. Heli Ryhäsen ja

Kauko Räike: *Sampo vuoressa*, 1975, Kankaanpää. Kuva: Aku-Petteri Koskinen / Kankaanpään kaupunginmuseo

Matti Kalkamon Huittisissa sijaitsevat ihmisaiheiset teokset *Matkalla*, *Esteitä* ja *Ympyrähullut* seikkailevat liikenneympyrässä ja puhelinkopissa. Teokset ovat valmistuneet vuosina 1996, 1997 ja 2012. Porissa ja Raumalla suositut, Kerttu Horilan toteuttamat *Maire vuodelta 2010* ja *Rauma Flikk* vuodelta 2014 kutsuvat istumaan rinnalleen.

Vuosina 1996–1999 toteutettiin Porin ja Kankaanpään välillä EU-rahoitteinen Taidetie-hanke, jossa hankittiin julkisia teoksia teiden 8 ja 23 varsille. Porin taidemuseon ja Kankaanpään taidekoulun yhteishankkeessa syntyi seitsemän teosta. Tunnetuin lienee Reijo Paavilaisen ja Pertti Mäkisen kookas keltainen teräsveistos *Kehrä*, joka sijaitsee valtateiden 8 ja 23 risteyksessä. Pomarkun kunnan alueella sijainneen ja Anna-Lea Kopperin suunnitteleman *Siili-teoksen* ELY-keskus poisti vuonna 2021.

Emil Cedercreutzin museon yhteydessä Harjavallassa sijaitsee taiteilijan teoksia esittelevä veistospuisto. Emil Cedercreutzin säätiön hallinnoima hanke

on aloitettu vuonna 2006 ja se jatkuu edelleen.

Pomarkkuun perustettiin vuonna 2017 Suomen itenäisyyden satavuotis- ja Pomarkun 150-vuotisjuhlavuoden kunniaksi taidepuisto, jossa sijaitsee mm. puinen *Olli Lindholmin näköispatsas* Ulla Haglundin toteuttamana. Satakunnan kenties ainut pysyvä ympäristötaideteos on toteutettu Ulvilan Palovainion metsäpuistoon. Se on Tapio Haapalan *Elementit* vuodelta 2015.

Lastenkulttuurikeskus Kruunupää on toteuttanut 2010-luvulta lähtien lasten ilmaisua esiin tuovia julkisia teoksia. Niistä ensimmäinen oli Onnenkiven päiväkodin julkisivuun toteutettu seinämaalaus *”Julkinen teos”* vuodelta 2010. Teoksen toteutti kuvataiteilija Veijo Setälä lasten piirustusten pohjalta, ja sen nimi on lasten antama. Onnenkiven päiväkotito oli Pihlavassa, ja sen voi sanoa olleen kokonaistaideteos, sillä päiväkodin sisälläkin oli useampia teoksia ja mm. taidevessat. Päiväkotito on sittemmin purettu.

Lähteet:

Wikipedia-luettelot kuntien julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä:

Luettelo Euran julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Euran_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Eurajoen julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Eurajoen_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Harjavallan julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Harjavallan_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Huittisten julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Huittisten_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Jämijärven julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_J%C3%A4mij%C3%A4rven_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Kankaanpään julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Kankaanp%C3%A4%C3%A4n_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Karvian julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Karvian_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Kokemäen julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Kokem%C3%A4en_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Merikarvian julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Merikarvian_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Nakkilan julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Nakkilan_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Pomarkun julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Pomarkun_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Porin julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Porin_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Rauman julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Rauman_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Siikaisten julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Siikaisten_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Säkyän julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_S%C3%A4kyl%C3%A4n_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Luettelo Ulvilan julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä,
https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Ulvilan_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4

Matti Kalkamo ja Heli Ryhänen: *Ympyrähullut*, 2012, Huittinen. Kuva: Huittisten kaupunki

Lauri Astala: E. N. Setälän muistomerkki *Kielioppi*, 1998, Kokemäki. Kuva: Anette Kylä-Liuhalo

3.3. Alueen ominaispiirteet ja vahvuudet

Intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

Julkisella taiteella on vahva jalansija Satakunnassa, ja prosenttiperiaate on useilla paikkakunnilla sovellettu käytäntö: Raumalla, Porissa ja Kankaanpäässä sitä on toteutettu useamman vuosikymmenen ajan. Lisäksi periaatetta on noudatettu rakennushankkeissa Eurassa ja Eurajoella sekä Satasairaalan toimesta Porissa. Satakunnan vahvuutena ovat ammattitaitoiset museot Raumalla, Harjavallassa, Porissa ja Kankaanpäässä. Niissä on julkisen taiteen osaamista, ja museot keräävät ja säilyttävät julkisten taideteosten historiaa ylläpitämällä niitä koskevia arkistoja. Porin taidemuseo toimii alueellisena vastuumuseona ja antaa neuvontaa julkisen taiteen asioissa.

SAMK Kuvataide Kankaanpäässä koulutetaan kuvataiteilijoita ja tutkitaan sekä kehitetään taiteilijan työnkuvaa. Lisäksi julkisen taiteen uusia toteutustapoja kokeillaan ja kehitetään maakunnassa aktiivisesti etenkin Lönnströmin taidemuseon ja Lastenkulttuurikeskus Kruunupään toimesta. Kansainvälisiä toimijoita tuovat Satakuntaan lyhyt- tai pitkäkestoisempina toteutuksina mm. Rauma triennale, Raumars taiteilijaresidenssi ja Porin taidemuseo.

Satakunnassa on julkista taidetta tukevaa yhdistystoimintaa. Esimerkiksi Kankaanpään Taideyhdistys ry on edistänyt pitkäjänteisesti julkisen taiteen asiaa yhteistyössä kunnan kanssa. Omaehtoisesti syntyneellä ITE-taiteella on jalansijansa julkisessa taiteessa pienemmissä kunnissa, kuten Pomarkussa ja Karviällä.

Satakunnassa sijaitsee kaksi varuskuntaa, ja Suomen kenties tunnetuin sotilasmarssi on nimeltään Porilaisten marssi. Nämä syyt selittänevät, miksi Satakunnasta löytyy peräti kolme rumpalialiheistä julkista veistosta. Porissa julkistettiin vuonna 1961 Kauko Räikkeen toteuttama *Porilaisten muistomerkki*, joka tunnetaan myös nimellä *Rumpalipoika*. Säskylässä on kaksi valosta Niilo Savian *Rumpalit*-patsaasta, jonka ensimmäinen versio on paljastettu Turussa vuonna 1966. Säskylässä Rumpalit marssivat Huovinrinteen varuskunnassa ja seututie 204:n kiertoliittymässä, joissa ne on paljastettu vuosina 1988 ja 2013.

Kauko Räike: *Porilaisten muistomerkki*, 1961, Pori.
Kuva: Porin taidemuseo

4. Kiinteä julkinen taide

Intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

4.1. Yleisiä hankintaohjeita

Julkisen taiteen yleisimmäksi rahoitusmuodoksi on vakiintunut prosenttiperiaate, eli että noin 1% rakennuksen tai infrakohteen rakentamisbudjetista käytetään taiteen hankkimiseen. Prosenttiperiaatetta voidaan soveltaa myös peruskorjauskohteisiin, jolloin rahaa voidaan käyttää olemassa olevien teosten kunnostukseen tai uusien teosten hankintaan. Julkisia teoksia voidaan rahoittaa kunnan omasta budjetista ja niiden toteuttamiseen on mahdollista hakea avustusta Taiteen edistämiskeskukselta. Kunta voi velvoittaa yksityisiä rakennuttajia sitoutumaan prosenttiperiaatteeseen esimerkiksi tontinluovutusehdoissa. Yritykset tai yhdistykset saattavat tehdä aloitteita julkisten taideteosten, kuten ulko-veistoksen lahjoittamisesta kunnalle.

Julkisten taideteosten hankinnassa ja toteutuksessa on huomioitava monien tahojen intressit. Näistä keskeisimpiä ovat taiteilijan vision toteutuminen, teknisen toteutuksen edellytykset ja kohdepaikan käyttäjien tarpeet. Tästä johtuen julkisen taideteoksen hankintaprosessiin kannattaa varata riittävästi aikaa, ja sen suunnittelussa on hyvä hyödyntää moniammatillista osaamista esimerkiksi perustamalla työryhmä. Lisäksi julkisesta taidehankkeesta tiedottamiseen on tärkeää panostaa prosessin kaikissa vaiheissa eri kohderyhmät huomioiden. Tätä käsitellään tarkemmin viestintä-luvussa.

Rakennuksiin kytkeytyvää prosenttiperiaatetaidetta on sitä helpompaa toteuttaa, mitä varhaisemmassa vaiheessa taiteilija on tullut mukaan hankkeeseen. Ideaaltilanteessa taiteilija ja arkkitehti saavat toimeksiannon samaan aikaan ja käyvät vuoropuhelua ideointivaiheessa. Tällöin taideteos tulee huomioiduksi suunnittelussa alusta alkaen, ja teos sekä rakennuksen arkkitehtuuri voivat muodostaa kiinteän vuoropuhelun. Rakennusprojektin myöhäisessä vaiheessa mukaan tuleva taidehankkeeseen edellyttää usein muutoksia suunnitelmiin, mikä synnyttää urakoitsijalle oikeuden laskuttaa lisätöistä.

Etenkin uudisrakennuksen osaksi kytkeytyvän julkisen taideteoksen toteutus edellyttää koordinoitua taiteilijan, arkkitehdin, rakennuksen tilaajan, tule-

vien käyttäjien, suunnittelijoiden ja pääurakoitsijan välillä. Koordinointi on oma työtehtävänsä, johon on varattava taidehankkeen kokoon suhteutettu henkilöresurssi. Taidekoordinaattorit ovat oma ammatikuntansa, jolta palvelun voi halutessaan ostaa. Taidekoordinaattorin palkkion voi tarvittaessa budjetoida osaksi prosenttiperiaatevarojen käyttöä.

Mikäli teosta suunnitellaan valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön, maisema-alueelle tai suojeltuun rakennukseen tai muinaisjäännösalueelle, tulee suunnitelmista ottaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yhteyttä Satakunnan Museoon.

Verkkosivulla www.julkinentaide.fi on laaja ja jatkuvasti päivittyvä ohjeistus liittyen julkisen taiteen hankintaan. Sivustoa ylläpitävät Suomen Taiteilijaseura yhteistyössä Taiteen edistämiskeskuksen, Ornamon, Suomen Kuvanveistäjäliiton, Arkkitehtuurin tiedotuskeskus Archinon, Suomen Arkkitehtiliitto SAFAn ja Arkkitehtitoimistojen liitto ATL:n kanssa.

Rakennustietokortissa Taide rakennushankkeessa (RT 01-11147) käsitellään taidehankkeiden toteuttamista osana rakennushanketta. Ohje sisältää perustiedot taiteen hankinta- ja rahoitustavoista sekä taiteen kytkemisestä rakentamisprosesseihin hankesuunnittelusta työn luovutukseen. Ohjeessa kuvataan osapuolien rooleja ja tehtäviä sekä annetaan tietoja taidehankkeiden suunnittelun ja toteutuksen käytännön vaatimuksista. Ohjetta voidaan soveltaa sekä talonrakennus- että infrahankkeisiin.

Talvikki Lehtinen ja Ensio Härkönen: *Kasvan suuremmaksi*, 2015, Kankaanpää. Kuva: Martti Tikka

4.2. Taidehankkeen aikataulut

Käytännössä kiinteän julkisen teoksen hankinta-prosessiin on kunnallisessa päätöksenteossa hyvä varata aikaa puolesta vuodesta kahteen vuotta, riippuen hankintatavasta. Kilpailun järjestäminen pidentää hankinta-aikaa useilla kuukausilla. Huolellisesti perustellulla ja moniammatillisessa yhteistyössä valmistellulla, käyttäjät ja/tai yleisön huomioivalla hankintaesityksellä on paremmat mahdollisuudet saada hyväksyntä kunnallisessa päätöksenteossa kuin nopeasti ja suppein resurssein valmistellulla päätösesityksellä.

Varsinaisen teoksen toteutukseen on hyvä varata vähintään yhdestä kahteen vuotta. Pysyvän julkisen taideteoksen ideointi ja suunnittelu on taiteilijalle erittäin vaativa prosessi, koska teoksen on kestävä aikaa sekä sisällöllisesti että materiaaleiltaan, ja usein se on toteutustavaltaan uniikki ja tiettyyn paikkaan sovitettu. Kun vielä tiedostetaan teoksen elinkaari – joka esimerkiksi rakennukseen kytkeytyessään voi olla 50 tai 100 vuotta – ymmärretään, että kiire on luovan prosessin pahin vihollinen, jolla ei kannata pilata vuosikymmeniä esillä olevaa teosta.

4.3. Hankintaprosessi

Seuraavassa on kuvattu julkisen taiteen hankintaprosessin päävaiheet, joita voi käyttää apuna julkisen taiteen hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa:

1. Hankkeen suunnittelu alkaa

Esimerkiksi päätös määrärahasta tai lahjoitusaloite. Määritellään tavoitteet ja reunaehdot, jotka ohjaavat teoksen hankintaprosessia. Lahjoitusaloitteissa arvioidaan ehdotuksen taiteellinen laatu, vaikutukset teoksen sijoituspaikkaan ja sen ympäristöön sekä teoksen aiheuttamat kustannukset liittyen esimerkiksi perustuksiin ja ylläpitoon.

2. Hankkeen toteuttajien valinta

Työryhmän muodostaminen, esimerkiksi sivistyksen, kulttuurin tai teknisen toimialan, arkkitehdin ja kohdepaikan käyttäjän edustajat. Asiantuntijana voidaan tarvittaessa kuulla taideasiantuntijaa alueellisesta vastuumuseosta (Porin taidemuseo) tai palkkaamalla taidekoordinaattori, joka voi myös koordinoida teoksen toteutusta.

3. Hankintatavan valinta

Suomen Taiteilijaseuran ylläpitämissä kilpailuohjeissa on viisi erilaista julkisen taideteoksen tilaamisen tapaa: avoin kilpailu, kutsukilpailu, rinnakkainen luonnostilaus, portfoliohaku tai suora tilaus taiteilijalta. Kilpailujen ohjeistukset on julkaistu www.julkinentaide.fi-sivustolla. Taiteilijaseuran kilpailuasiamies neuvoo kilpailujen järjestämisessä. Hankintalain § 40 kohdan 3 mukaan kunta voi tehdä suoraan hankinnan, kun tarkoituksena on ainutkertaisen taideteoksen tai taiteellisen esityksen luominen tai hankkiminen. Hankintatavan valinnassa kannattaa huomioida toteutusaikataulu, budjetti ja kohteen luonne.

4. Taiteilijan tehtävänannon määrittely

Teoksen sijoituspaikan, toteutuksen reunaehdojen ja mahdollisten tavoitteiden kuvaaminen. Mikäli taidehankkeeseen sisältyy edellytys suosia paikallista taiteilijaa, voi harkita paikallisuuden ajattelua laajemmasta näkökulmasta, kuten yhteyksinä alueeseen esimerkiksi opintojen tai työskentelyn kautta. Muita taiteilijan tehtävänannossa määriteltäviä asioita ovat esimerkiksi rakennuksen käyttötarkoitus ja teoksen mahdolliset sijoituspaikat, budjetti, aikataulu, kunnan tarjoama tuki taiteilijalle ja kunnan strategiset tavoitteet. Mikäli hankinnassa käytetään Suomen Taiteilijaseuran ohjeistamaa kilpailu- tai hakumenettelyä, laaditaan tässä vaiheessa

kilpailuohjelman teksti. Se kannattaa hyväksyttää Suomen Taiteilijaseurassa.

5. Taiteilijan valinta ja hankintapäätös

Hyödynnetään tehtävänantoa ja käynnistetään tilausmenettely. Mikäli kilpailuohjelma on laadittu yhteistyössä Suomen Taiteilijaseuran kanssa, tiedottaa se jäsenistöään hausta omia kanaviaan pitkin, jolloin tieto saavuttaa taiteilijakunnan laajalti. Taiteilija valitaan joko itse määriteltyjen ehdokkaiden joukosta tai kilpailumenettelyssä saatujen ehdotusten pohjalta. Valinnan voi tehdä esimerkiksi teoksen toteuttamista varten asetettu työryhmä tai kilpailumenettelyä varten koottu raati. Hankinnasta tehdään tarvittava viranhaltijapäätös.

6. Luonnoksen tai varsinaisen teoksen tilaaminen

Valitulta taiteilijalta voidaan tilata hankintatavasta riippuen ensin luonnos, tai suoraan varsinainen teos. Asiasta laaditaan sopimus. Sopimusmalleja on saatavilla www.julkinentaide.fi-sivustolla tai alueelliselta vastuumuseolta. Etenkin varsinaisen hankintasopimuksen on hyvä olla kattava, jotta mm. tehtävänanto, osapuolten vastuut ja velvollisuudet, aikataulutus, palkkion maksu, tekijänoikeusasiat ja teoksen elinkaari ja hoito-ohjeet tulevat käsitellyiksi.

7. Tarvittavat luvat

Teosluonnoksen valmistuttua hankkeelle haetaan tarvittavat luvat. Julkisille alueille tulevat teokset vaativat maanomistajan luvan tai suostumuksen. Kunnan rakennusjärjestyksestä ja muista määräyksistä riippuen julkinen taideteos saattaa tarvita luvan riippuen teoksen toteutustavasta ja esilläolon kestosta.

Tiealueelle sijoittamisen osalta tarvitaan työ lupa tiealueella työskentelyyn. Pirkanmaan ELY-keskus myöntää luvat keskitetysti. Kunnan tulee toimia luvan hakijana tieympäristön viihtyisyyttä parantavissa hankkeissa, kuten tiealueelle tehtävissä taideteoksissa tai alikulkutunneleiden maalauksissa. Hakija vastaa teoksesta, laitteesta tai muusta vastaavasta koko sen elinkaaren ajan.

Huolellisen hankintaprosessin tuloksena on toteutuskelpoinen teosluonnos. Teoksen hankkimisesta on tehty lainvoimainen päätös, ja taiteilijalle on varattu riittävästi aikaa toteuttaa teos.

Paavo Paunu: Katedraali, 2024, Karin kampus, Rauma.
Kuva: Risto Kupari

4.4. Toteutus ja taiteilijayhteistyö

Tilaajan on hyvä tiedostaa, että rakennushankkeen tyypillisistä alihankkijoista poiketen taiteilija on usein yksityishenkilö, jolla ei välttämättä ole rakennusalan tuntemusta. Taiteilijan työskentelyä tukemaan tulee määritellä yhteyshenkilö tai taidekoordinaattori, joka toimii linkkinä rakennushankkeeseen, tuleviin käyttäjiin ja muihin osapuoliin nähden. Samoin on hyvä tiedostaa, että taiteilija saattaa kaivata teoksen suunnittelu- ja toteutusvaiheessa keskustelukumppania, jonka kanssa vaihtaa ajatuksia teoksen sisällöstä ja toteutustavan soveltuvuudesta sijoituspaikkaan. Lisäksi valmistusvaiheessa on hyvä käydä keskustelua teoksen materiaalivalinnoista ja elinkaaresta sekä huoltotoimenpiteistä. Näistä ohjeistetaan tarkemmin seuraavassa luvussa.

Etenkin uudisrakennuksen osaksi kytkeytyvän julkisen taideteoksen toteutus vaatii koordinoitua taiteilijan, arkkitehdin, rakennuksen tilaajan, tulevien käyttäjien, suunnittelijoiden ja pääurakoitsijan välillä. Koordinointi on oma työtehtävänsä, jonka hoitamiseen kannattaa isommassa hankkeessa harkita taidekoordinaattorin palkkaamista. On tärkeää, että tiedonkulku eri osapuolten välillä sujuu, esiin nousevat ongelmat ratkaistaan nopeasti ja taiteilija pystyy keskittymään teoksen toteuttamiseen.

Hankintasopimuksessa määrittelyistä työnjaosta riippuen kunnan vastuulla saattaa olla esimerkiksi perustusten tai muun kiinnityksen, lähiympäristön maisemoinnin, valaistuksen tai teoksen nimikyltin toteuttaminen. Nekin on suunniteltava yhteistyössä taiteilijan kanssa, jotta teoksesta syntyy esteettisesti toimiva kokonaisuus.

Teoksen valmistuessa tulee taiteilijan toimittaa tilaajalle teoksen huoltokirja. Huoltokirjassa kuvaillaan teoksen materiaalit ja muut tärkeät tekniset tiedot sekä hoito-ohjeet. Muistilista huoltokirjan sisällöstä on luettavissa julkinentaide.fi-sivustolla.

Taideteoksen hiilijalanjälki on mahdollista laskea käyttämällä Turun ammattikorkeakoulun tuottamaa julkisen taiteen ympäristövaikutusten laskuria: <https://kiertotalous2.turkuamk.fi/julkisen-taideteoksen-ymparistolaskuri/>.

4.5. Elinkaari ja ylläpito

Muun muassa teoksen valmistustapa ja sijoituspaikka vaikuttavat siihen, miten pitkään teos pysyy esityskunnossa. Etenkin ulkona sijaitsevat teokset altistuvat Suomen olosuhteissa monenlaisille sääolosuhteille, mikä asettaa omat vaatimuksensa valmistusmateriaaleille. Sisätiloihin sijoittuvien teosten kohdalla on hyvä huomioida tilan käyttötapaa, esimerkiksi kouluissa teokset saattavat joutua kovemmalle fyysiselle koetukselle kuin vaikkapa kunnan virastossa. Näistä syistä johtuen on tärkeää sopia taiteilijan kanssa teoksen elinkaaresta, kun uutta julkista teosta hankitaan.

Taiteilijan kanssa kannattaa keskustella teoksen ylläpitoon liittyen ainakin seuraavista asioista:

- **Minkälainen ikääntyminen on teokselle sallittua? Esimerkiksi auringon uv-säteily vaurioittaa monia materiaaleja, ja materiaalien muoto saattaa muuttua niiden vanhetessa.**
- **Pölyn puhdistaminen? Koskee kaikkia sisätiloihin sijoittuvia teoksia.**
- **Paloturvallisuus? Lisääkö rakennukseen sijoitettava teos palokuormaa, sijaitseeko se hätäpoistumistien varrella? Onko ulos sijoittuva teos tehty helposti syttyvästä materiaalista?**
- **Yleisön toiminta? Onko teos toteutettu ja sijoitettu niin, että se on yleisölle turvallinen, ja myös riittävästi suojassa esimerkiksi ohikulkijoiden aiheuttamilta vaurioilta?**

Teoksen elinkaaresta voidaan sopia taiteilijan kanssa eri tavoin. Esimerkiksi voidaan päättää, että teoksen kunto tarkistetaan tietyin määräajoin, jonka jälkeen päätetään sen jatkosta. Tällöin hankintasopimuksessa on määriteltävä millä kriteereillä teoksen kuntoa arvioidaan. On myös mahdollista sopia teokselle määräjajan pituinen elinkaari, jonka jälkeen se voidaan poistaa, tai sitä ylläpidetään mikäli teoksen kunto sen vielä sallii. Mikäli kyseessä on audiovisuaalinen teos, voidaan elinkaari päättää jo hankintavaiheessa määräjaksi, kuten vaikkapa viiden vuoden mittaiseksi. Väljimmissä sopimusehdoissa määritellään kriteerit, joiden täytyessä omistajan on mahdollista poistaa teos.

Nykyään taiteilijalta edellytetään teoksen valmistamisen yhteydessä huoltokirjaa, jossa selitetään mm. teoksen valmistustekniikka ja -materiaalit, teoksen

kiinnitystapa ja huolto-ohjeet. Tarkempi ohjeistus huoltokirjan sisällöstä on julkintaide.fi-sivustolla. Huoltokirjasta on hyvä ilmetä minkälaisia huoltotoimia teoksen omistajan edustaja (kuten esimerkiksi rakennuksen huoltomies) voi tehdä teokselle, ja mitkä toimenpiteet kuuluvat erikseen palkattaville ammattilaisille.

Mikäli taiteilijan antamia huolto-ohjeita ei ole tai teoksen huolto muutoin herättää kysymyksiä, voi ohjeita kysyä alueellisena vastuumuseona toimi-

vasta Porin taidemuseosta. Taidemuseon henkilökunta antaa neuvontaa teosten huollossa. Etenkin ulkotiloissa sijaitsevia taideteoksia saatetaan töhriä, ja nopeasti tapahtuva töhrynpisto pienentää riskiä uusien töhryjen syntymiselle. Teokselle tehtävistä huoltotoimenpiteistä kannattaa pitää kirjaa, ja tiedot kannattaa säilyttää helposti löydettävässä paikassa esimerkiksi rakennuksen huolto-ohjeiden yhteydessä.

Marjatta Weckströmin veistos *Elämänpuu* on pystytetty Irjanteen kirkon kupeeseen vuonna 1981.
Kuva: Anni Saisto

4.6. Yleisötyö

Tuotettu tekoälyn avulla

Julkisen taiteen tiedollista ja fyysistä saavutettavuutta voi parantaa monin tavoin, jotta taideteokset olisivat kaikkien saavutettavissa ja ymmärrettävissä. Tässä muutamia ehdotuksia, joista osa edellyttää kertaluonteisia hankintoja, osa laajempia resursseja:

1. **Selkeät opasteet:** Julkisten teosten yhteyteen voi sijoittaa selkeitä opasteita, jotka kertovat teoksen nimen, taiteilijan, valmistusvuoden, valmistusmateriaalin tai tekniikan ja tarvittaessa muita taustatietoja. Opasteiden tulisi olla helposti luettavissa ja kontrastiltaan selkeitä. Tarvittaessa opasteet voi toteuttaa useilla kielillä ja pistekirjoituksella, jolloin teokset ovat paremmin saavutettavissa eri yleisöille.
2. **Verkkosivut ja mobiilisovellukset:** Julkisista teoksista voi luoda verkkosivuston tai mobiilisovelluksen, joka sisältää tietoa taideteoksista. Sivusto voi sisältää kuvia, taustatietoja, karttoja ja mahdollisuuden kuunnella ääniopastuksia. Vaihtoehtoisesti julkisista teoksista voi laatia artikkelit Wikipediaan ja niiden tiedot voi kirjata Wikidata-palveluun, jolloin näitä avoimesti käytettävissä olevia tietoja voi hyödyntää eri tavoin. Verkkosivujen kautta yleisö voi tutustua teoksiin ennen vierailua paikan päällä.
3. **Tiedotus:** Sosiaalista mediaa, paikallislehtiä ja muita kanavia voi hyödyntää julkisesta taiteesta tiedottamiseen. Valitsemalla sopivan ajankohdan saattaa tavoittaa enemmän ihmisiä, esimerkiksi kesällä matkailijoita on runsaasti liikkeellä. Tämä houkuttelee ihmisiä tutustumaan teoksiin ja lisää niiden tunnettuutta.
4. **Esteettömyys:** Huolehditään siitä, että julkisten teosten ympäristö on esteetön. Esimerkiksi ulkotiloissa sijaitsevien teosten luo johtavien reittien tulisi olla esteettömiä, jotta kaikki voivat päästä tutustumaan niihin.

Yhdistämällä nämä toimenpiteet voidaan parantaa julkisen taiteen tiedollista saavutettavuutta ja tunnettuutta, ja tehdä niistä kaikille helpommin lähestyttäviä ja ymmärrettäviä.

Julkisen taiteen yleisötyö voi olla monipuolista ja vaikuttaa sekä taiteen saavutettavuuteen että yleisön osallistumiseen. Tässä on joitakin tapoja, joilla yleisötyötä voidaan toteuttaa julkisen taiteen yhteydessä:

1. **Taidekokemusten rikastaminen:** Yleisötyö pyrkii syventämään yleisön suhdetta taiteeseen. Tämä voi sisältää opastettuja kierroksia, taidekeskusteluja, työpajoja ja muita vuorovaikutteisia tapahtumia. Esimerkiksi taideteosten taustatietojen jakaminen voi auttaa yleisöä ymmärtämään teosten merkityksiä paremmin.
2. **Osallistava taide:** Yleisötyö voi rohkaista yleisöä osallistumaan itse taiteen tekemiseen. Työskentelyn lähtökohtana voi käyttää julkisia taideteoksia. Osallistava taidetoiminta voi olla yhteisötaideteoksia, katutaiteita, performansseja, työpajoja ja muita luovia toimintoja. Esimerkiksi maalausseinä tai yhteisöllinen veistosprojekti voivat tuoda taiteen lähemmäs ihmisiä.
3. **Yhteistyö ja kumppanuudet:** Taidekokemusten rikastaminen tai osallistava taidetyöskentely voi tapahtua yhteistyössä muiden organisaatioiden kanssa. Esimerkiksi koulujen, kirjastojen ja nuorisokeskusten kanssa tehtävä yhteistyö voi laajentaa taiteen saavutettavuutta. Yhteistyössä voidaan järjestää esimerkiksi työpajoja, näyttelyitä ja taideprojekteja.
4. **Digitaalinen yleisötyö:** Digitaaliset alustat tarjoavat mahdollisuuden laajentaa yleisötyötä. Verkkonäyttelyt, virtuaaliset kierrokset, some-kampanjat ja verkkotyöpajat ovat esimerkkejä digitaalisesta yleisötyöstä.

Yleisötyön avulla voidaan tuoda julkista taidetta osaksi ihmisten kokemusmaailmaa ja arkea, ja luoda merkityksellisiä ja osallistavia taidekokemuksia kaikille.

4.7. Siirto ja poistaminen

Kiinteän julkisen taideteoksen siirtäminen saattaa tulla ajankohtaiseksi esimerkiksi rakennuksen peruskorjauksen, myymisen tai katutilassa tehtävien muutostöiden takia. Julkinen teos on aina suunniteltu tiettyyn paikkaan. Usein taiteilija on huomioinut sijoituspaikan sekä teoksen sisällössä että visuaalisessa toteutuksessa. Jotta teoksen alkuperäinen idea ei kärsi uuden sijoituspaikan takia, on teoksen siirron suunnitteluun hyvä varata aikaa.

Kiinteän julkisen teoksen siirtoa suunniteltaessa on hyvä pohtia seuraavia asioita:

- **Miksi teos on hankittu ja sijoitettu kyseiseen paikkaan? Kenen vastuulla teos on?**
- **Onko teoksesta hankintasopimusta, ja minkälaiset oikeudet sopimus antaa teoksen omistajalle?**
- **Onko aiheellista olla yhteydessä taiteilijaan tai hänen perikuntaansa uuden sijoituspaikan soveltuvuudesta ja teoksen asettelusta?**
- **Sijaitseeko teos suojellussa rakennuksessa tai merkittäväksi luokitellussa rakennetussa kulttuuriympäristössä? Jos kyllä, niin yhteydenotto Satakunnan Museoon.**
- **Miten teos on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa sisällöllisesti ja visuaalisesti?**
- **Onko teos yhä alkuperäisessä ilmiänsänsänsä tai onko siihen tehty ajan kuluessa muutoksia?**
- **Minkälainen on teoksen tekninen toteutus ja kunto, kestääkö teos siirron? Missä kohtaa elinkaartaan teos on?**

Uuden sijaintipaikan valinnassa on huomioitava paikan soveltuvuus teokselle sekä sisällöllisesti että visuaalisesti. Lisäksi on mietittävä, onko uusi paikka teokselle turvallinen, ja onko siellä sopivat olosuhteet. Esimerkiksi aiemmin varjoisassa paikassa sijainnut teos saattaa haalistua nopeastikin, mikäli se altistuu runsaalle auringonvalolle. Teoksen valmistustavasta riippuen sijaintipaikan valinnassa voi hyödyntää konservaattoria tai muuta soveltuvaa asiantuntijaa. Samoin asiantuntijaa on hyvä hyödyntää, kun suunnitellaan ja toteutetaan teoksen irrotus, pakkaaminen ja kuljetus sekä kiinnitystapa

uuteen sijoituspaikkaan. Uudessa sijoituspaikassa teos saattaa tarvita perustustöitä ja valaistuksen. Lisäksi on tärkeää tiedottaa uuden sijaintipaikan käyttäjiä teoksesta.

Mikäli teos täytyy poistaa esimerkiksi huonon kunnan takia, on poistaminen hyvä valmistella ja perustella huolellisesti. Huomioitavia seikkoja ovat ainakin:

- **Onko teoksesta hankintasopimusta, ja minkälaiset oikeudet sopimus antaa teoksen omistajalle? Onko sopimuksessa määritelty teoksen elinkaarta?**
- **Yhteys taiteilijaan tai hänen perikuntaansa.**
- **Sijaitseeko teos suojellussa rakennuksessa tai merkittäväksi luokitellussa rakennetussa kulttuuriympäristössä? Jos kyllä, niin yhteydenotto Satakunnan Museoon.**
- **Ammattilaisen tekemä teoksen kuntokartoitus tai muu kirjallinen peruste poistolle.**

Poistamisesta on hyvä tehdä kirjallinen, perusteltu päätös. Lisäksi on suunniteltava teoksen fyysisten osien hävittäminen pysyvästi ja luotettavasti ympäristön kannalta kestävällä tavalla, sekä tarvittaessa, miten teoksen sijaintipaikka poistamisen jälkeen esimerkiksi maisemoidaan. Vaikka julkisen taideteoksen poistaminen aiheuttaisi yleisössä negatiivisia reaktioita, on ajantasainen tiedottaminen tärkeää. Siten media ja yleisö saavat oikea-aikaista ja täsmällistä tietoa teoksen kohtalosta.

5. Lyhytkestoiset taideprojektit

Intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

5.1. Määritelmä ja rahoitustavat

Lyhytkestoiset julkisen taidehankkeet voivat saada monenlaisia muotoja – yhdistävänä piirteenä on, että ne sijoittuvat julkisiin tiloihin joko sisällä tai ulkona ollen kaikkien ihmisten tavoitettavissa maksutta. Siten taide on saavutettavissa tasa-arvoisesti ja matalalla kynnyksellä samaan tapaan kuin pysyvät julkiset teokset. Toteutustavasta riippuen lyhytkestoisen taideprojektin voi tukea ihmisten kulttuurivivointia, aktivoida hiljentyneitä kaupunkitiloja tai toimia esimerkiksi kesämatkailun vetovoimatekijänä – tai edistää kaikkia näitä samanaikaisesti.

Toteutustavaltaan lyhytkestoinen taideprojekti voi olla fyysinen teos, joka pystytetään julkiseen tilaan tai seinämaalaus, joka on olemassa vain lyhyen aikaa esimerkiksi ennen rakennuksen purkamista. Yhtä lailla julkiseen tilaan voidaan toteuttaa katu- taidetta sen eri muodoissa, tai järjestää esimerkiksi performanssiesitys tai taiteelliseen toimintaan perustuva työpaja. Julkisten taideprojektien toteutustavat riippuvat taiteilijoiden mielikuvituksesta ja kyvystä luoda uutta, joten on mahdotonta luetella kaikkia mahdollisia lyhytkestoisen julkisen taiteen toteutustapoja.

Taideprojektien aloittamisen kynnys kannattaa tehdä taiteilijoille mahdollisimman matalaksi, jotta hyvät ideat eivät hyödy kuntabyrokratian rattaisiin. Joissakin suurissa kaupungeissa on laadittu oma, taiteilijoille suunnattu helpotettu ohjeistus kaupunkitilassa toteutettaville taideprojekteille. Asian käyminen läpi kuntaorganisaation sisällä saattaa olla hyödyllistä, jotta kaikki toimialat ymmärtävät minkä

luonteisesta asiasta on kyse, ja jotta kaupungin toiminta näyttäytyy loogiselta ulos päin.

Lyhytkestoisia taideprojekteja voidaan rahoittaa esimerkiksi prosenttiperiaatevaroin, hankerahoituksella, kunnan omasta budjetista tai näiden yhdistelmänä. Lisäksi taidehankkeita voidaan rahoittaa testamenttivaroin

Prosenttiperiaatevaroja on mahdollista rahastoida, jolloin niitä voidaan käyttää pidemmällä aikavälillä taideprojektien rahoittamiseen. Rahastomallista kerrotaan tarkemmin verkkojulkaisussa Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteen tilaajalle (2019).

Lähde:

Toim. Pulkkinen, Miisa: *Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteen tilaajalle*, Suomen Taiteilijaseura 2019.
https://www.julkinentaide.fi/sites/default/files/kasikirja/Prosenttiperiaatteen_kasikirja_Taiteen_tilaajalle_2019.pdf

5.2. Laajennettu prosenttiperiaate

Vuosien 2016–2018 hallitusohjelman kärkihankkeena oli taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden parantaminen, yhtenä keinona prosenttitaiteen periaatteen laajentaminen yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa taiteen hyvinvointivaikutusten tukemiseksi. Kärkihankkeessa pyrittiin laajentamaan prosenttiperiaatetta koskemaan myös muita taiteen muotoja kuin visuaalisia taiteita ja muotoilua. Lisäksi tavoitteena oli, että prosenttiperiaatteen kaltaista rahoitusmallia sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollossa myös käyttötalousmenojen piiriin kuuluvassa toiminnassa.

Prosenttiperiaatteen vakiintunut toteutustapa on kertaluonteisen investoinnin tekeminen rakennushankkeen yhteydessä. Tämä toimintatapa soveltuu parhaiten kiinteiden taideteosten hankintaan. Uudempina keinoina ovat rahastomalli sekä kärkihankkeessa esitetty budjetointi käyttötalousmenojen yhteydessä. Kaikki rahoitustavat mahdollistavat lyhytkestoisten taideprojektien rahoittamisen, mutta pitkäkestoisempia resursseja on mahdollista saada aikaan käyttämällä rahastomallia tai budjetointia käyttötalousmenoissa.

Sote-sektorin lisäksi lyhytkestoista taidetta on mahdollista toteuttaa prosenttiperiaatevaroin esimerkiksi kouluissa tai asuinalueilla. Näin on tehty mm. Helsingin Kalasatamassa, Sipoon Nikkilässä ja Jyväskylän Kankaan alueella. Esimerkiksi Jyväskylässä toteutetaan rahastoiduin prosenttiperiaatevaroin kiinteiden teosten lisäksi tilapäistä ja esittävää taidetta kuten teatteria, sirkusta ja elokuvaa. Porissa toteutetusta taidehankinnasta kerrotaan lisää luvun 10. esimerkissä.

Laajennetun prosenttiperiaatteen loppuraportti on luettavissa verkossa: *Tule luo taide. Taiteen prosenttiperiaatteen laajentamisen kärkihankkeen (2016–2018) loppuraportti*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:9.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161481/OKM_2019_9_Tule_luo_taide.pdf

5.3. Suunnitteluohjeita lyhytkestoiselle taideprojektille

Tuotettu tekoälyn avulla

Tilapäisen julkisen tilan taideprojektin toteuttaminen vaatii huolellista suunnittelua ja yhteistyötä eri tahojen kanssa. Koska projekteja on mahdollista toteuttaa monin eri tavoin, annetaan tässä yleisiä ohjeita, jotka voivat auttaa onnistuneessa toteutuksessa:

1. **Rahoitus:** Määrittele hankkeen rahoitustavat ja budjetti. Hankkeelle voi esimerkiksi hakea avustuksia, tehdä yhteistyötä yritysten kanssa tai käyttää prosenttiperiaatevaroja. Budjetoinnissa on hyvä huomioida taiteilijapalkkion ja teoksen toteutuskulujen lisäksi viestintä, projektin taltioiminen esimerkiksi valokuvaamalla sekä yllättävät kulut.
2. **Tavoitteet ja kohderyhmä: Määrittele selkeät tavoitteet ja kohderyhmä. Mitä haluat saavuttaa taideprojektilla? Kenelle se on suunnattu?**
3. **Yhteistyö:** Tee yhteistyötä viranomaisien, taiteilijoiden, asukkaiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Kuuntele eri näkökulmia ja ota ne huomioon taideprojektin suunnittelussa.
4. **Taiteilijavalinta:** Valitse taiteilija tai taiteilijaryhmä, joka sopii projektin tavoitteisiin ja kohderyhmään. Taiteilijan näkemys ja osaaminen ovat keskeisiä onnistuneessa toteutuksessa.
5. **Aikataulu ja resurssit:** Laadi realistinen aikataulu yhteistyössä taiteilijan ja muiden sidosryhmien kanssa ja varmista, että sinulla on tarvittavat resurssit projektin toteuttamiseen. Varaa taiteilijalle riittävästi aikaa projektin suunnitteluun. Varaa riittävästi resursseja taiteilijan tueksi projektin toteutusvaiheessa.
6. **Päätös:** Tee tarvittaessa virallinen päätös taideprojektin hankinnasta.
7. **Sopimus:** Laadi taiteilijan kanssa sopimus. Sopimuksesta voi ilmetä esimerkiksi toimeksiannon sisältö ja kesto, budjetti, vastuiden jakautuminen, vakuutukset ja sopimus tekijänoikeuksista projektin taltioimiseen liittyen.
8. **Luvat:** Tarkista edellyttääkö taideprojektin toteuttaminen lupia esimerkiksi kunnalta tai maanomistajalta. Hae tarvittavat luvat ajoissa.
9. **Tiedotus ja markkinointi:** Viesti projektista laajasti. Käytä sosiaalista mediaa, paikallislehtiä ja muita kanavia tiedottamiseen. Kutsu asukkaat tai muut sidosryhmät ajoissa mukaan ja kerro heille, miten he voivat osallistua ja minkälaisessa roolissa.

10. Arviointi: Seuraa projektin etenemistä ja arvioi sen onnistumista. Kerää palautetta ja opi tulevaa varten.
11. Toteutus: Taideprojektin toteutuksessa on tärkeää pyrkiä siihen, että se saadaan toteutettua mahdollisimman pitkälle taiteilijan taiteellista ideaa kunnioittaen.
12. Arkistointi: Tallenna esimerkiksi kunnan arkistoon projektiin liittyvät keskeiset tiedot, joita ovat hankintapäätöksen ja -sopimuksen lisäksi

esimerkiksi projektin kuvailu, viestintäaineistot ja valokuvat tapahtumasta.

13. Tilapäinen julkisen tilan taideprojekti on hyvä keino tuoda taide lähemmäs ihmisiä ja luoda yhteisöllisyyttä. Muista olla avoin ja joustava suunnittelussa, ja anna tilaa luovuudelle ja yllätyksille!

*Keskusteluipuiston kesä, jamit. Lönnströmin taidemuseo.
Kuva: Elina Tiainen*

6. Osallistaminen

Intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

Osallistamista voidaan toteuttaa julkisen taiteen hankkeessa kahdella tasolla: hallinnollisesti teoksen valintaprosessissa ja taiteellisesti osana teoksen toteutusta. Hallinnollinen osallistaminen voidaan toteuttaa laajimmillaan kutsumalla alueen asukkaiden edustajia mukaan teoksen hankintaa valmistelevaan työryhmään. Asukkaat voivat olla esimerkiksi paikallisten yhdistysten tai nuorisovaltuuston edustajia. Tällöin asukkaiden edustajat pääsevät mukaan taiteilijan ja teoksen tarvemäärittelyä ja valintaa koskeviin keskusteluihin, ja osallistamista toteutetaan päätöksenteon valmistelun tasolla. Rajatumpaa osallistamista on yleisöäänestyksen järjestäminen muutaman teosehdotuksen välillä. Tällöin tiedottamiseen kannattaa kiinnittää huomiota ja järjestää esimerkiksi tilaisuus, jossa teosehdotukset esitellään ja niistä voidaan käydä keskustelua.

Osallistava taidetoiminta on vuorovaikutuksellista, ja se perustuu osallistujalähtöiseen taidetoimintaan. Olennaista on osallistujien tarpeista lähtevä osallistuminen, oppiminen tai taiteellinen toiminta sekä merkitykselliset kokemukset ja niiden jakaminen. Osallistavan taidetoiminnan tavoitteena voidaan nähdä osallistujien valtauttaminen ja taiteellinen tasa-arvo osaamistasosta riippumatta. Tällaisessa taidetoiminnassa taiteellisen prosessin ja opetus-tilanteen rajat hämärtyvät ja osallistajat jakavat parhaimmillaan syvällisen yhteisöllisen ja taiteellisen kokemuksen. Osallistava taide luo dialogisen suhteen ympäröivään maailmaan. Tämä määritelmä on peräisin Taikusydän-verkoston tietopankista.

Osallistavissa taidehankkeissa yleisön rooli laajenee kokijasta tekijäksi. Osallistamisen tasoja voidaan kuvata esimerkiksi seuraavien kolmen kohdan kautta:

1. **Joukkoistaminen: Yleisö antaa oman panoksensa taiteilijan suunnittelemaan teokseen pyydetyllä tavalla.**
2. **Yhdessä luominen: Yleisö osallistuu teoksen sisällön luomiseen.**
3. **Yleisö taiteilijana: Yleisö toteuttaa teoksen taiteilijan ollessa prosessin käynnistäjä.**

Julkinen taideteos voi parhaimmillaan olla yhteinen, jatkuva kokemus. Parhaat edellytykset tälle luo se, jos teosta ei lähdetä toteuttamaan objektin tai taiteilijan näkökulmasta, vaan keskiössä ovat yhteisö ja vuorovaikutus. Etukäteen laadittu vuorovaikutus- ja viestintäsuunnitelma auttaa toteuttamaan aidosti osallistavan taidehankkeen. Oleellista on, että taidehankkeessa ollaan kiinnostuneita ihmisistä ja heidän vahvuuksistaan. Kun ihmisellä on vapaus valita, mitä hänellä on annettavaa, hän sitoutuu vahvasti. Osallistavaan taidehankkeeseen osallistuvien henkilöiden roolien tulee olla selvät. Muutenkin läpinäkyvyys, selkeys ja rehellisyys ovat tärkeitä toimintaperiaatteita, jotta prosessi on turvallinen kaikille.

Mikäli julkinen taideteos on pysyvä, on sen läheisyydessä asuvat tai työskentelevät ihmiset mahdollista saada ottamaan teoksen omakseen, jolloin siitä tulee osa yhteisön arkea tuoden siihen uusia merkityssisältöjä. Tämä edellyttää usein aktiivisia toimia, joilla esimerkiksi koulun opettajia innostetaan hyödyntämään taideteosta osana opetusta. Haasteena on se, että tällainen toiminta on henkilösidonnaista, ja työntekijöiden vaihtuessa yhteisön suhde taide-teokseen saattaa katketa, mikäli taiteen sisällöistä ei muistuteta taiteilijan tai teoksen sisällöt tuntevan henkilön toimesta.

Lähteet:

Yhteisötaiteilija Nina Rantalan ja nykytaiteilija Tellervo Kalleisen alustukset taideohjelmatyöpajassa 1.12.2023.

Taikusydän: Käsitteet, <https://taikusydan.turkuamk.fi/tietopankki/kasitteet/>, haettu 29.2.2024.

Virolainen, J.: *Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen*. Cuporen verkkojulkaisuja 26. Helsinki: Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore, 2015.

<https://www.cupore.fi/julkaisut/kulttuuriosallistumisen-muuttuvat-merkitykset-katsaus-taiteeseen-ja-kulttuuriin-osallistumiseen-osallisuuteen-ja-osallistumattomuuteen/>, haettu 29.2.2024.

Sherry Arnstein: *Ladder of Citizen Participation*, 1969. <https://organizingengagement.org/models/ladder-of-citizen-participation/>, haettu 29.2.2024.

Alan Brown, Jennifer L. Novak-Leonard, in partnership with Shelly Gilbride, PhD: *Getting In On the Act: How Arts Groups are Creating Opportunities for Active Participation*, 2014, <https://wolfbrown.com/insights/reports/getting-in-on-the-act-how-arts-groups-are-creating-opportunities-for-active-participation-%EF%BF%BC/>, haettu 29.2.2024.

Keskustelupuisto. Peli yhteisestä maaperästä. Toim. Miina Hujala ja Arttu Merimaa, kirjoittajat Tellervo Kalleinen ja Oliver Kochta-Kalleinen. Lönnströmin taidemuseo 2022.

Kankaanpään Taidekehän teos *Puumerkkitilimuuri* koostuu taidetyöpajoissa satojen kaupunkilaisten käsin muovailemista tiilistä. Yhteisöllisen teoksen ideoi Liisa Juhantalo. Muurin toteutuksesta vastasi Kankaanpään Taideyhdistys ry mestarimuurarien talkoovalla ja hankkimalla rahoitusta eri tahoilta. Muuri kasvoi neljään otteeseen vuosina 2006, 2016, 2021 ja 2022 kaikkiaan 36 metrin pituiseksi. Kuva: Aku-Petteri Koskinen / Kankaanpään kaupunginmuseo

Virve Lilja: *Jäljet*, 1999, Kankaanpää. Kuva: Aku Petteri Koskinen / Kankaanpään kaupunginmuseo

Jäljet-teoksen taustalla on projekti, jossa taiteilija kutsui kankaanpääläisiä ilmaiseen jalkahoitoon. Osallistuneiden jalanpohjat painettiin kukin omalle metallilevyilleen ja taiteilija syövytti jalanjäljet levyihin, jolloin teos liittyy yhteisötaiteen traditioon.

7. Viestintä

Intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

7.1. Sisäinen viestintä

Julkisten taidehankkeiden toteuttaminen kuntaorganisaatiossa vaatii monipuolista sisäistä tiedottamista, jotta kaikilla tarvittavilla tahoilla on ajantasainen tieto taidehankkeen tilanteesta. Hidastukset ja katkot tiedon saannissa saattavat aiheuttaa hankkeen viivästymisen tai ylimääräisiä kuluja aiheuttavia rakentamisen lisätöitä. Toimiva sisäinen viestintä on siis asia, johon kannattaa panostaa hankkeen sujuvan etenemisen lisäksi myös taloudellisista syistä.

Etenkin prosenttiperiaateteosten kohdalla osapuolia on usein runsaasti: taidehankkeen käytännön toteutuksen vetovastuussa on tyypillisesti sivistys- tai kulttuurialan työntekijä, ja lisäksi hanke koskee teknistä toimialaa ja rakennuksen tulevia käyttäjiä. Rakennuksen suunnittelusta ja rakentamisesta vastaavat alihankkijat, joiden on myös tiedettävä teoksen toteutuksen vaiheista ja suunnitelmiin tulleista muutoksista.

Yksi keino säästää työaikaa, mutta saada sisäinen viestintä hoidettua riittävän kattavasti on koota sähköpostilista, jolle lähettää tarvittavalla tiheydellä teoksen toteutuksen uusimmat kuulumiset. Taiteilija kannattaa sisällyttää mukaan sähköpostilistaan.

7.2. Kuntalaisviestintä

Julkishallinnon ensisijaisena lähtökohtana on toiminnan julkisuus ja läpinäkyvyys. Kuntaliiton julkaisemassa *Kuntaviestinnän oppaassa* todetaan, että kuntalain (29 §) keskeisiä tavoitteita ovat valmistelun avaaminen ja kaksisuuntainen vuorovaikutus. Viestinnän merkittävimmät arvot on kirjattu lain perusteluihin: ”Aktiivinen, monikanavainen, riittävä, ymmärrettävä ja oikea-aikainen viestintä luo edellytyksiä osallistumiselle ja vaikuttamiselle”. Kunnan toiminnasta on viestittävä asukkaiden eli kuntalaisten näkökulmasta. Tieto kaikesta kunnan toiminnasta pitää löytyä kunnan verkkosivujen kautta, joten julkista taidetta koskevat tiedotteet kannattaa monissa tapauksissa julkaista kunnan verkkosivuilla.

Hyvin suunnitellulla kuntalaisviestinnällä voidaan vaikuttaa julkisten taideteosten vastaanottoon ja saada kuntalaiset ottamaan taideteokset omakseen jo valmisteluvaiheessa. Huolellinen valmisteluviestintä saa näkyvyyttä, tekee taidehankkeen tutuksi prosessin kuluessa ja säästää työtä päätösvaiheen viestinnässä. Tästä johtuen jo valmisteluvaiheessa kannattaa tiedottaa uuteen teokseen liittyvistä suunnitelmista, jotteivät hankkeet päädy mediaan esityslistoilta poimittuina päätösesityksinä. Kuntalain mukaan kunnan päätökset annetaan kuntalaisille tiedoksi verkossa. Tämä koskee myös viranhaltijapäätöksiä, jos niihin on valitusoikeus.

Lähde:

Kuntaviestinnän opas. Ohjeet kunnan ja kuntapalveluja tuottavan yhteisön viestintään ja markkinointiin. Kuntaliiton verkkojulkaisu, 2016.
https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/viestintaopas_ebook_0.pdf

7.3. Mediaviestintä

Julkisen taiteen hankkeet ja olemassa olevat teokset ovat usein suuria kiinnostuksen kohteita yleisölle, jolloin myös media on halukas uutisoimaan niistä. Kuten luvussa 1 todetaan, julkiset teokset viestivät aina toteuttajansa arvoista, ja siten julkinen taide rakentaa osaltaan yhteisön arvopohjaa. Tästä johtuen esimerkiksi ulkoveistoksen töhriminen saattaa saada paljonkin huomiota mediassa ja sosiaalisessa mediassa, koska teko on samalla loukkaus yhteisön jakamia arvoja kohtaan. Samoin uusi julkinen taideteos muodostuu osaksi monien ihmisten arkiympäristöä, joten se saattaa herättää runsaasti kiinnostusta. Pitkään paikoillaan olleen taideteoksen poistaminen puolestaan voi synnyttää yllättävänkin vahvoja tunteita, jos yleisö on siihen kiintynyt.

Näistä syistä johtuen julkista taidetta koskevaa viestintää kannattaa tehdä mahdollisimman oikea-aikaisesti tai jopa ennakkoivasti, mikäli mahdollista. Jos uusi taideteos sijoittuu julkiselle paikalle tai laajalti yleisön käyttämään julkiseen tilaan, kannattaa yleisöä tiedottaa suunnitelmista hyvissä ajoin esimerkiksi julkaisemalla teosta koskevia luonnoksia ja kertomalla teoksen valinnan perusteista ja sisällöstä. Siten yleisö saa mahdollisuuden tutustua teokseen ennakkoon, ja tarvittaessa siitä voidaan käydä keskustelua. Vaikka ilkeävaltatapaukset ovat ikäviä, kannattaa myös niistä harkinnan mukaan tiedottaa mediaa. Viestiin voi sisällyttää tiedon siitä, että ilkeävaltasta on tehty rikosilmoitus, jolloin se toimii myös pelotteena muille potentiaalisille töhrijoille. Mikäli julkinen teos joudutaan poistamaan, on poiston perusteista hyvä tiedottaa mediaa hyvissä ajoin. Tällöin yleisö saa aikaa tottua tietoon, ettei teosta kohta enää ole.

Se joka avaa keskustelun, pystyy vaikuttamaan keskustelun sisältöön ja painopisteisiin. Lisäksi tyhjiöllä on taipumus täyttyä. Mikäli taideteosta hallinnoiva taho ei tiedota sitä koskevista asioista, joku muu voi tehdä sen, ja tuolloin viestin sävy saattaa olla toisenlainen. Näistä syistä johtuen vaikealtakin tuntuvista asioista kannattaa tiedottaa. Joissakin tilanteissa jopa lyhyt, neutraalisti faktat ja seuraavat toimenpiteet toteava tiedote voi olla riittävä.

7.4. Vaikuttajaviestintä

Julkisen taiteen hankkeiden toteutumisesta voi tukea viestimällä hankkeista luottamushenkilöille ja muille päätöksentekijöille. Vaikuttajaviestinnällä voidaan edesauttaa hankkeiden etenemistä päätöksentekielimissä, kun päätösprosessiin osallistuvilla tahoilla on riittävät tiedot ja ymmärrys hankkeen toteutustavasta ja sen vaikutuksista kuntalaisiin ja muihin yleisiin.

Vaikuttajaviestinnässä on tärkeää muodostaa kirkkaat ja selkeät tavoitteet, jotka ovat yhteisesti jaettuja ja osa suurempaa kokonaisuutta. Tavoite on voitava kiteyttää yhteen lauseeseen, jonka päätöksentekijä voi hyödyntää omassa puheessaan. Mitä isompi ja haastavampi tavoite on, sitä tärkeämpää on tiivistää ja viestiä siitä yhdessä muiden kanssa. Toimintaa kannattaa myös sanoittaa monella eri tavalla, esimerkiksi ennalta ehkäisevänä hyvinvointityönä. Vaikuttajaviestinnässä kannattaa tuoda esiin asian toteutumisen tuomia positiivisia seurauksia ja ylipäätään kommunikoida positiivisella asenteella.

Vaikuttajaviestintää voi ja kannattaa tehdä ennakkoivasti jo ”hyvinä aikoina” seuraamalla ajankohtaista yhteiskunnallista valmistelua. Kunnan strategian laatimiseen kannattaa osallistua, koska siten kulttuuritoiminnalle saa vahvemman selkänojan. Vuosittaisten budjettien, ohjelmien ja selonteiden valmisteluun osallistumalla voi saada lisättyä papereihin kirjauksia, jotka mahdollistavat julkisen taiteen hankkeiden toteuttamisen. Huonompien aikojen koittaessa voi hyödyntää jo luotuja verkostoja, mutta silloinkaan ei kannata puhua resurssipulasta, vaan löytää sisällöllinen näkökulma.

Vaikuttajaviestintää kannattaa tehdä verkostomaisesti yhdessä muiden kanssa. Viestit saavat suuremman painoarvon, kun niistä puhuu useampi. Verkostossa syntyy hedelmällistä vuoropuhelua, josta saa tukea myös omaan työhön. Verkostossa voi olla asiantuntijoita toiseltakin toimialalta, jolloin yhteiseksi nimittäjäksi riittää yhteinen aikataulu. Verkostossa jokainen tuntee jonkun, ja jos jokainen kertoo yhteisen tavoitteen tuntemalleen, niin sana leviää.

Seuraavalle vuodelle voi laatia vaikuttamissuunnitelman vuosikellon, johon kirjaa tavoitteet ja toimenpiteet. Jokaiselle vuodelle voi olla pääviesti tai se voi vaihtua vuosittain. Kannattaa hyödyntää olemassa oleva pohjatieto, jota lähdetään kehittämään. Seuraavaksi voi määritellä puuttuvat asiat ja tavoitteet, joita lähdetään ajamaan esimerkiksi kuntavaaleissa. Vaikuttamistyön kohteet kannattaa miettiä yhdessä verkoston kanssa: keihin on jo kontakti, ja keitä ei tunneta? Viestintä kannattaa kohdistaa niihin keillä on valtaa. Haasteena on henkilöiden vaihtuvuus, joten omia kontakteja kannattaa ylläpitää aktiivisesti.

Lähteet:

Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry:n pääsihteeri Rosa Meriläisen alustus taideohjelmatyöpajassa 3.11.2023

Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n toiminnanjohtaja Iiris Lehtosen alustus Yhteistuumin – Kuntien kulttuuritoiminnan yhteyspisteen aamukahveilla 8.2.2024

Linkkejä:

www.kulttuurihyvintipooli.fi

www.taidejakulttuuri.fi

<https://www.sopact.com/guides/social-return-on-investment-sroi>

Lauri Leppänen: *Henki ja aine*, 1967, Huittinen.
Kuva: Huittisten kaupunki

8. Tulevaisuuden yhteistyömahdollisuudet

Intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

Verkostoitumisen lisäämiseksi alueella tarjotaan kaikille kiinnostuneille kunta-alan toimijoille sekä julkisen taiteen parissa työskenteleville mahdollisuus vaihtaa ajatuksia ja kartuttaa tietojään Satakunnan julkisen taiteen projekteista. Tapaamisia voidaan toteuttaa eri puolella Satakuntaa 1–2 kertaa vuodessa, ja tutustua samalla uusiin julkisen taiteen toteutuksiin. Lisäksi voidaan jakaa tietoa uudemista julkisen taiteen toteutusmuodoista, kuten ääni- ja valotaiteesta. Verkoston kokoontumisista tiedotetaan Satakunnan kulttuuriverkoston (järjestäjä Satakuntaliitto) ja Satakunnan alueen museonjohtajien (järjestäjä Porin kaupungin museopalvelut/alueelliset vastuumuseot) kokouksissa sekä tarvittaessa sähköpostilistalla. Verkostotapaamisissa koollekutsujana toimii Porin taidemuseon aluevastuumuseotehtävistä vastaava asiantuntija.

Vaikuttajaviestinnän edistämiseksi voidaan kartoittaa ja määritellä yhteisiä tavoitteita julkisen taiteen asioiden edistämiseksi Satakunnassa. Verkostomaisesti toteutetulla vaikuttajaviestinnällä saadaan aikaan enemmän tuloksia kuin yksittäisten henkilöiden tekemänä. Lisäksi kehitetään aktiivisempaa suhdetta Taiteen edistämiskeskukseen ja lisätään alueellista tietoisuutta mm. avustushauista.

Toimiva julkisen taiteen verkosto voi edistää tutkimuksen ja tiedon jakamisen lisäämistä alueen taiteesta. Esimerkiksi julkisen taiteen historia ja määritelmä nykyajassa, yleisön vastaanotto, taiteen merkitys alueiden identiteetille sekä vaikutukset alueiden veto- ja pitovoimaan ovat kysymyksiä, jotka kaipaavat lisävalaisua tutkimuksen kautta.

9. Arviointi ja päivitys

Intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

Julkisen taiteen ohjelman toteutumista arvioidaan laskemalla julkisen taiteen verkoston tapaamisten ja tapaamisiin osallistuneiden henkilöiden lukumäärä. Toteutuneiden julkisten teosten, teosaloitteiden ja keskeytyneiden hankkeiden prosesseista saatuja kokemuksia kartoitetaan kyselyillä ja saatua tietoa jaetaan verkoston käyttöön. Lisäksi julkisen taiteen ohjelman hyödyllisyyttä alueen toimijoille sekä päivityksen tarvetta kartoitetaan kyselyllä Satakunnan kulttuuristrategian päivityksen yhteydessä. Satakunnan julkisen taiteen ohjelmaa päivitetään samassa rytmissä Satakunnan kulttuuristrategian kanssa.

Jenni Yppärilä: *1+1=1*, 2023. Pohjoisväylän koulu, Pori.
Kuva: Päivi Setälä

10. Esimerkkejä Satakunnasta

Intendentti Anni Saisto, Porin taidemuseo

10.1. Ulkoveistos kiertoliittymään: Tapio Haapalan Saman auringon alla, Rauman keskusta

Rauman kaupungin vuoden 2017 talousarvioon sisältyi kaupungin ydinkeskustassa sijaitsevan liittymäalueen saneeraus kiertoliittymäksi. Muutoksella parannettiin liittymäalueen sujuvuutta ja turvallisuutta. Alue on osana kaupungin ”Merellisiä reittejä” –konseptisuunnittelua, jossa kehitetään kiinnostavia reittejä ja tarinoita keskustasta merelle. Uuteen liikenneympyrään toteutettiin taideteos, johon kutsuttiin taiteilijoita Suomen Taiteilijaseuran kilpailusääntöjä noudattaen. Kilpailuun osallistuivat taiteilijat Talvikki Lehtinen & Ensio Härkönen, Tapio Haapala ja Laura Lehenkari.

Taiteilijaseuran sääntöjä noudattaen ehdotuksen arvioi palkintolautakunta, johon kuului Rauman taidemuseon intendentti Janne Koski, kulttuurijohtaja Risto Kupari ja Rauman kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Hanna Marva sekä kutsuttujen taiteilijoiden valitsevat palkintolautakunnan taiteilijajäsenet kuvanveistäjä Eila Minkkinen, kuvataiteilija Paavo Paunu ja kuvataiteilija Laura Lilja. Lautakunnan sihteerinä toimi suunnitteluinsinööri Minna Kouva.

Kilpailulautakunta valitsi yksimielisesti toteutettavaksi Tapio Haapalan ehdotuksen ”Saman auringon

alla – vesi yhdistää ja erottaa”. Valmis teos koostuu kahdesta kumpareesta, joiden päällä on teräksiset, kaktusaiheiset veistokset. Teoskokonaisuus näkyy pitkälle ja toimii samalla maamerkinä. Teos kuvaa meren takaa nousevaa ennennäkemätöntä maata outoine kasveineen. Teoksen idean taustalla on ajatus siitä, kuinka Rauma on ollut väylänä ja porttina uusien tuulahduksien tulemiselle Suomeen.

Hankkeen kokonaiskustannusarvio oli 60 000 euroa, josta Rauman kaupungin teknisen toimen osuus on 30 000 euroa ja Taiteen edistämiskeskukselta saatiin erityisavustuksena 30 000 euroa. Hankkeen lopulliset kustannukset olivat 83 400 euroa.

Valmis teos herätti vilkasta keskustelua sekä teoksen puolesta että vastaan ja innoitti jopa paikallisen sanomalehden järjestämään yleisöäänestyksen *Saman auringon alla* -teoksen ja Villu Jaanisoon Lempäälään toteuttaman palmuaiheisen kiertoliittymään sijoittuvan veistoksen välillä.

10.2. Kutsukilpailu: Kirsi Kaulasen Pikkuapollo, Kankaanpään liikuntakeskus

Museonjohtaja Kati Vainio, Kankaanpään kaupunginmuseo

Tilaaaja: Kankaanpään kaupunki

Toteutusaika 2018–2022

Taiteilija: Kirsi Kaulanen

Kankaanpään kaupunki hankki kutsukilpailulla *Pikkuapollo*-nimisen ulkoveistoksen osana Kankaanpään Liikuntakeskuksen peruskorjausta. Teoksen suunnitteli ja toteutti kuvanveistäjä Kirsi Kaulanen. Teos on alumiinia ja terästä, kooltaan 4,4 x 1,8 metriä. Se on sijoitettu Kankaanpään liikuntakeskukseen peruskorjauksessa toteutetun uuden sisäänkäynnin edustalle.

Hanke valmisteltiin Kankaanpään teknisen toimialan johdolla kaupungin Taidekehä-työryhmässä, jossa edustettuna olivat kaupunginmuseo, yleiset alueet, SAMK Kankaanpään kuvataidekoulu ja Kankaanpään taideyhdistys ry. Prosenttitaidehanke käsiteltiin ja hyväksyttiin Kankaanpään kaupungin Liikuntakeskuksen peruskorjauksesta vastaavassa rakennustoimikunnassa. Hankkeeseen saatiin Taiteen edistämiskeskuksen erityisavustusta prosenttiperiaatteen mukaiseen taidehankkeeseen 30.000 €. Kaupungin osuudeksi jäi teoksen osalta 38.000 €. Teoskustannusten lisäksi kaupunki rahoitti teoksen lujuuslaskelmat, pohjatytöt ja pystytyksen, ympäristön maisemoinnin, teoksen valaisun ja teoksen vihkimisen.

Teoshankinta päätettiin toteuttaa kutsukilpailuna, johon kutsuttiin Kankaanpään taidekoulusta valmistuneita taiteilijoita; Kirsi Kaulasen lisäksi Jaakko Niemelä, Janne Nabb ja Maria Teeri sekä Antti Laitinen. Kilpailun juryn muodostivat kaupungin Taidekehä-työryhmän jäsenet, rakennustoimikunnan puheenjohtaja, rakennushankkeen arkkitehti ja asiantuntijajäsen; kuvanveistäjä. Kutsukilpailun toteuttamisessa otettiin huomioon Suomen Taiteilijaseuran suositukset kutsukilpailun järjestämisestä.

Alun perin teos oli tavoitteena pystyttää paikalleen vuonna 2020, mutta liikuntakeskuksen rakennushankkeen viivästymisen vuoksi teososia jouduttiin säilyttämään vuoden 2022 syksyille, jolloin pystytys oli mahdollista toteuttaa. Valtionavustuksen loppuraportille jouduttiin myös hakemaan lisää aikaa rakennushankkeen viivästyksen takia.

Kirsi Kaulanen: *Pikkuapollo*, 2022. Kuva: Kankaanpään kaupunginmuseo

10.3. Seinämaalaus: Lelia Byronin Pitsien ketjussa, Kaunisjärven puisto, Rauma

Toiminnanjohtaja Hannele Kolsio, RaumArs ry

RaumArs ry:n taiteilijaresidenssissä kesällä 2022 työskennellyt yhdysvaltalainen kuvataiteilija Lelia Byron toteutti seinämaalaukset Rauman aluesairaalan edustalle Kaunisjärvenpuiston vedenpumppaamoon ja Polttiomonkadun muuntajaan. Rauman Energia ja Rauman Vesi lähtivät innostuneina mukaan yhteistyöhön.

Seinämaalauksen teemat ovat saaneet innoituksen raumalaisesta pitsiperinteestä, johon Lelia Byron tutustui ja ihastui työskennellessään RaumArsin residenssissä koululaisten kanssa jo keväällä 2020. Byron saapui uudelleen toteuttaakseen seinämaalauksen, joita hän on aiemmin maalannut mm. Sisilian Granitissa ja Kolumbian Bogotassa. Byronin maalaukset ja veistokset perustuvat haastatteluihin ja hän nostaa teoksissaan esille paikallisten äänen, oli kyse sitten ympäristö- tai ihmisoikeuksista, työoloista tai luovasta työstä.

Taiteilijan toiveesta yhteistyöhön pyydettiin Rauman Nyplääjät ry:n jäseniä, jotka innostuivat projektista, koska ovat toivoneet pitsien ja nypläämisen saamista esille kaupunkimaisemaan. Byron haastatteli nyplääjiä, valokuvasi heidät ja opetteli myös nypläyksen perusteita heidän ohjauksessaan.

Vaihtoehtoja seinämaalausten paikoiksi mietittiin yhdessä pitkin talvea ja potentiaalisia sijainteja oli useita, mutta taiteilija valitsi nämä puistossa saman polun varrella ja lähellä toisiaan sijaitsevat olevat kohteet. Muuntaja näkyy myös autolla ajettaessa Pormestarinkadun ja Polttiomonkadun kulmassa.

Vedenpumppaamoon Byron maalasi yhden seinän ja Muuntajan kokonaisuudessaan ympäri.

Näissä maalauksissa Byron käytti pitsinnypläystä sosiaalisen kudoksen metaforana; se yhdistää ihmisiä, sukupolvia ja on perinteiden jatkumo. Lisäksi se seuraa hänen edellisen projektinsa ”lankaa” Raumalla ja on osa pitkää sekä nypläysperinteiden että hänen maalaustensa ketjua. Myös teosten sijainti saman polun varrella, lähellä toisiaan viittaa ”ketjuun”.

Viiden maalausviikon aikana Lelia Byron kohtasi satoja kulkijoita. Lähitalojen asukkaat kertoivat taiteilijalle, kuinka heidän aamunsa alkaa nyt valoisaan ikkunasta näkyvien maalausten vuoksi. Monet puistossa kävelyllä olleet keskustelivat taiteilijan kanssa päivittäin ja yksi heistä kertoo vielä kaksi vuotta maalausten valmistumisen jälkeen: *”Kuljen poluilla usein koiralengeillä ja minusta ne ovat ehdottomasti ihan parhaimpia töitä! Lisäksi niiden värit ovat jotenkin syventyneet ja henkilöt ja pitsit tulleet vielä paremmin esiin. Todellakin tykkään. Sopivat erinomaisesti puistoympäristöön, näyttävät hyviltä kaikkina vuodenaikoina joka säällä. Eivätkä ole liian isoja, kuten seinämaalaukset välillä ovat.”*

Residenssin ja teoksen toteutuksen mahdollistivat RaumArs ry:n rahoittajat sekä Lelia Byronin työskentelyä tuki osittain ja materiaalit kustansi Finlandia Foundation, USA.

Seinämaalaus: Lelia Byronin *Pitsien ketjussa*, Kaunisjärven puisto, Rauma.
Kuva: Hannele Kolsio

10.4. Avoin taidekilpailu: Maaret Syväojan Kirjo, Satasairaala, Pori

Kuvataiteilija, TaT Marjo Heino, Satasairaalan taidekoordinaattori

Satasairaalan uusi psykiatrian rakennus valmistui elokuussa 2023. Rakentamisen yhteydessä toteutettiin prosenttiperiaatetta ja tiloihin hankittiin taidetta yhteensä 190 000 eurolla. Summa sisältää sekä lahjoitusvaroja että Taiteen edistämiskeskuksen tuen. Hankintoja ohjaamaan luotiin taideohjelma Myötätuntoinen katse ja teosvalinnoista vastasi sairaalan eri yksiköitä edustava taidetyöryhmä.

Taiteen hankintatapoina käytettiin taidekilpailua, portfoliopakettia, rinnakkaista luonnostilasta sekä suoria ostoja. Kiinnostuneita taiteilijoita kaikkii eri hakuihin ilmoittautui yhteensä yli 260. Taidekilpailun järjestämisessä seurattiin Suomen Taiteilijaseuran sääntöjä ja kilpailun juryssä oli kaksi seuran taiteilijaedustajaa.

Julkinen teos on helmi yhteisessä ympäristössä

Taidetta tarvitaan yhteisessä ympäristössä, jotta synnytetään ainutlaatuisiksi koettua ja käyttäjää arvostavaa julkista tilaa. Taidekilpailuja järjestetään, jotta löydetään juuri tiettyyn paikkaan sopivin teos. Nyt etsittiin hyvin kapeaan, kolmeen eri aulaan jakautuvaa, tilojen huikeaa korkeutta hyödyntävää teosta tai teossarjaa.

Järjestämällä työläs ja kalliskin kilpailu arvostetaan taiteilijan työtä. Kilpailu aktivoi taiteilijakuntaa ja tuo työpaikan kunnianhimoiselle tekijälle. Kilpailun kuluja syntyy palkinnoista, lisäksi asiantuntijoille ja jurylle maksetaan palkkiot. Jotta kilpailuun saadaan odotettu määrä kiinnostavia teosehdotuksia, on myös budjetin oltava riittävä sekä kunnolliseen taiteilijapalkkioon että teoksen materiaaleihin ja valmistuskuluihin. Teokseen oli varattu 70 000 euroa, lisäksi tuottivat moottoroidut vinssit. Taidetyöryhmän ammattitaitoa on esimerkiksi ymmärtää budjetin riittävyys ja tekijän ammattitaito realistisen kustannuslaskelman perusteella, siksikin taiteen edustajien ja taidekoordinaattorin osallisuus hankkeessa on välttämätöntä. Teoksen valinta idean ja havainnekuvien perusteella sisältää myös riskin, mutta kilpailussa menestyy vain erinomaisen taiteellisen ehdotuksen tekijä, joka vakuuttaa teoksen sisältökuvauksella, kertomalla materiaalit, aikataulun ja

budjetin. Tekijän tunnettuus, ikä tai sukupuoli eivät pääse vaikuttamaan valintaan, ja siten taidekilpailu tasa-arvoistaa tekijöitä.

Taidekilpailun järjestäminen on pitkä prosessi ja ennakkojärjestelyineen se vaatii vähimmilläänkin lähes kaksi vuotta. Kilpailun valmistelut, luvat, hyväksynät, aikatauluttaminen, tiedottaminen, valintakoukset, sopimukset, taiteilijalle taattu työrauha ja kunnan työskentelyaika sekä dokumentointi, ripustaminen ja taas tiedotus vaativat myös taidekoordinaattorilta ammattitaitoa ja kokonaisuuden hallintaa.

Valintaa tehdessä taidetyöryhmän keskusteleavuus on tärkeää. Kilpailuteosten pohdinta vaatii aikaa. Epäilyjen ja kysymysten ääneen sanominen auttaa punnitsemaan teoksen ominaisuuksia. Taidetyöryhmän jäsenillä täytyy olla rauha pureskella esiin tulleita ajatuksia. Se syventää keskustelua ja valinta on perustellumpi.

Julkisen teoksen paras puoli on sen ainutlaatuisuus – ja jo se tekee teoksesta merkityksellisen. Uuden luominen on kuitenkin haastavaa, tekniikan ja ripustuksen erikoisratkaisut pohditaan askel kerrallaan ja kaikilta sairaalarakentamisen osapuolilta vaaditaan hyvää yhteistyökykyä. Lisäksi tarvitaan näkemyksellistä lopputuloksen merkityksen vakuuttelua, jotta tilaaja ja rakennuttaja ei väsy kysymyksiin, epävarmuuteen ja kaikkeen siihen ylimääräiseen työhön, jota uusi teos väistämättä aiheuttaa.

Satasairaalan taidekilpailun voitti Maaret Syväoja teosehdotuksellaan *Kirjo*. Teos koostuu lähes 1500 osasta ja 20 metriä korkeista muovipäällysteisistä metallivaijereista. Taiteilijalle teos oli ensimmäinen näin suuri tilaus. Lopputuloksena *Kirjo* on juuri sitä mitä uuteen sairaalatalaan etsittiin: paikkaan sopiva, tilan haltuun ottava, samalla hyvin herkkä ja hengittävä.

Maaret Syväoja: *Kirjo*. Kuva: Heli Nukki

10.5. Osallistava prosenttitaideteos: Veijo Setälän Hauskanpuuska, Veturintallin päiväkot, Pori

Johtaja, TaT Päivi Setälä, Lastenkulttuurikeskus Kruunupää

Arkkitehti: Pentti Klementti

Rakentaja: Astora

Rakennuttaja ja tilaaja: Porin kaupunki

Toteutusaika: 2014–2015

Taiteilija: Veijo Setälä

Lasten ja nuorten ilmaisun huomioiminen tilojen ja teosten suunnittelussa on ollut Porin lastenkulttuurikeskus Kruunupään työn ydintä toiminnan alusta asti. Miten vajaanlaiset lapset ja nuoret voivat vaikuttaa yhteiseen tilaamme ja miten yhteisö ottaa vastaan heidän ilmaisunsa? Yhteinen tila on lopulta erilaisten mielikuvien ja päämäärien tulos.

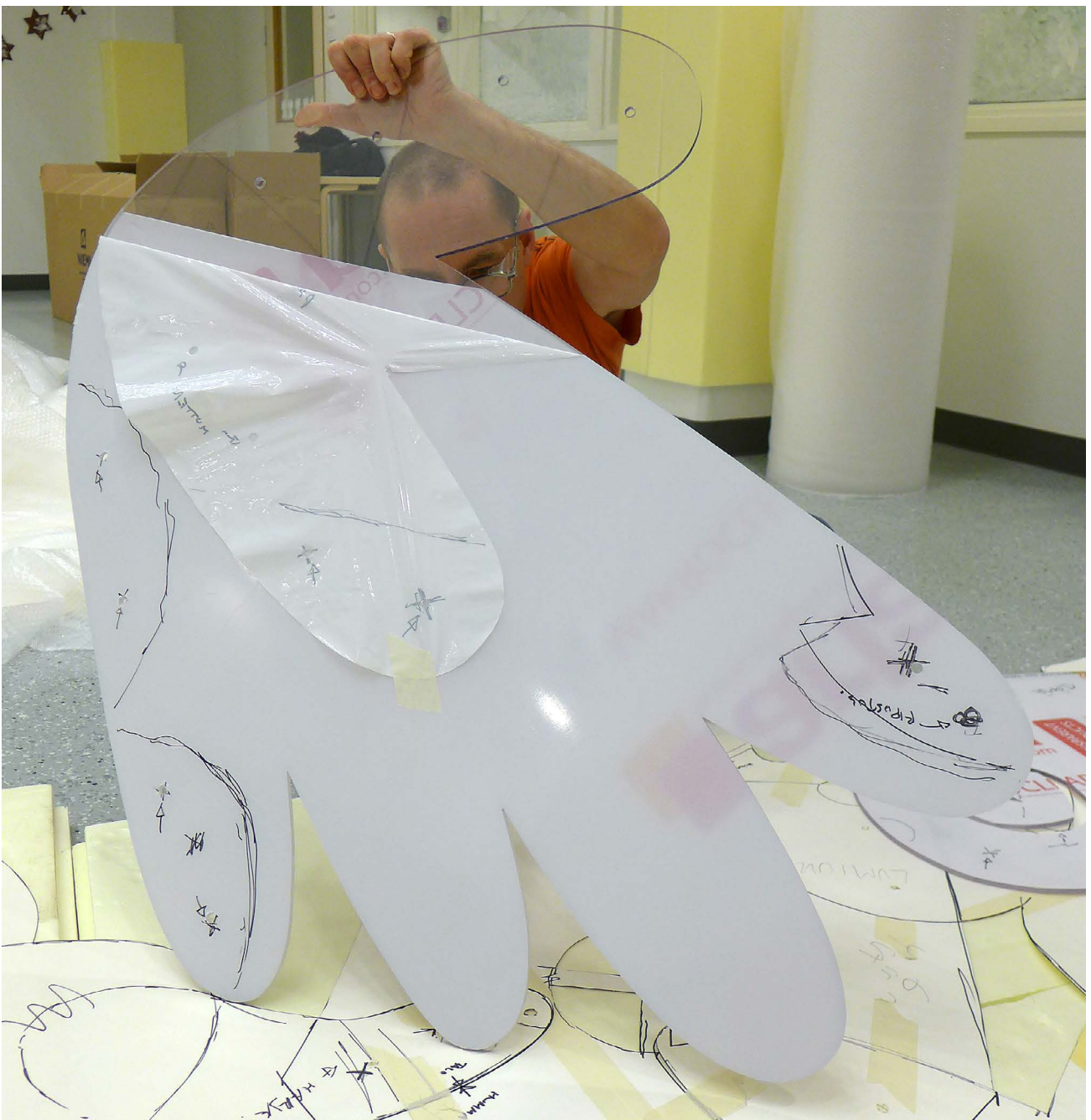
Veturintallin vuoropäiväkot valmistui Poriin vuonna 2013. Rakennuksen moninaisessa käytössä olevaan juhlatilaan haluttiin teos, joka tukee tilan korkeutta ja valoisuutta. Teos tilattiin lastenkulttuurikeskuksessa työskentelevältä kuvataiteilijalta Veijo Setälältä. Tilaus tehtiin vasta rakennuksen valmistuttua, joten teos suunniteltiin valmiiseen tilaan. Teoksen suunnittelussa lähtökohtina olivat tilaan sopiva läpikuultavuus, keveys ja kestävyys sekä käytön kannalta helppohoitaisuus. Lapset haluttiin mukaan teoksen ideointiin.

Lapset syttyivät teoksen luonnostelusta ja kaikki kuvamateriaali teosta varten syntyikin alle kolmessa tunnissa, kertoo taiteilija. Lasten piirtämästä laajasta kuvamäärästä taiteilija valitsi teokseen 25 kuva-aihetta, joita työsti eteenpäin. Joitakin piirroksia on kevyesti muokattu paremmin teoksen rakenteeseen sopiviksi. Piirroksia on myös yhdistelty eli useasta saman aiheisesta piirroksesta on koottu uusi muoto. Yhdessä kuviossa voi näin olla useamman lapsen kädenjälki. Kuviot eivät ole keskenään samassa

mittakaavassa, vaan kissa sai olla vapaasti autoa suurempi.

Hauskanpuuskan materiaali on polykarbonaatti, joka on hyvin pitkäikäistä eikä haurastu sisätiloissa. Materiaali on lähes särkymätöntä eikä vaurioidu satunnaisista pallon osumista, joten se on varsin sopivaa myös liikuntasalina toimivaan tilaan. Valmis teos on kevyt ja harsomainen. Se näkyy lähinnä heijastuksina ympäröivän tilan valoista ja ikkunoista sekä läpinäkyvän materiaalin reunan valoista ja varjoista. Teos koostuu kahdesta elementistä, jotka on ripustettu päällekkäin ja lähes suoraan kulmaan toisiinsa nähden mahdollisimman suuren tilallisen vaikutuksen aikaansaamiseksi. Veistoksen osat riippuvat pystysuorassa pölyyntymisen minimoimiseksi. Kahden nostimen saaminen tilaan vaati oman suunnittelunsa, mutta onnistui ratkaisukeskeisen rakentajan ansiosta. Teos on veistosinstallaatio ja rakenteeseen on taiteilija saanut innoitetta esimerkiksi Mekano-rakennussarjan kasaustekniikasta ja Katamari-videopelistä, jossa kaikki mahdolliset esineet takertuvat toisiinsa.

Teoksen nimi *Hauskanpuuska* korostaa sen keveää ja aineetonta olemusta. Sanan loppuosa ”puuska” viittaa tuuleen ja alkuosa ”hauska” toiveeseen teoksen katsojassa aiheuttamasta reaktiosta. Yhdys-sanana Hauskanpuuska viittaa tuulenpuuskaan ja vaikka kiukunpuuskaan, joka voi päiväkodissa joskus yllättää.

Hauskanpuuskan ripustus. Kuvat: Päivi Setälä, 2015

10.6. Lyhytkestoinen taideteos: Piirakkakerhon performanssi, Pohjoisväylän koulu, Pori

Johtaja, TaT Päivi Setälä, Lastenkulttuurikeskus Kruunupää

Erilaisuuden kohtaaminen

Arkkitehti: Mikko Uotila

Rakentaja: Skanska

Rakennuttaja ja tilaaja: Porin kaupunki

Toteutusaika: 2021–2023

Taiteilijat: Piirakkakerho / Sanna Pajunen-
Kyynäräinen, Anna Hyrkkänen, Paula Tella

Taiteen tuottaminen julkisiin tiloihin on yhteistoimintaa, halujen, toiveiden ja tulevaisuuteen katsomisen yhdistämistä. Laadukas julkinen tila on meidän kaikkien oikeus. Lapset ovat osa yhteisöämme ja myös heillä tulee olla mahdollisuus vaikuttaa julkisiin tiloihimme. Osallisuus antaa tunteen, että ympäristö on kannatteleva ja sillä on keinoja ottaa lapsi huomioon.

Lastenkulttuurikeskus Kruunupää on toteuttanut ja kuratoinut Porissa monia julkisia teoksia jo vuodesta 2010. Näistä viimeisin on Pohjoisväylän koulun taidekokonaisuus, jonka suunnittelu alkoi syksyllä 2021. Koulu valmistui vuonna 2023 ja sinne toteutetut taideteokset ovat sekä pysyviä että hetkellisiä. Teosten tekijöinä ovat kuvataiteilijat Jenni Yppärilä ja Eeva-Leena Eklund, valokuvaaja Jalo Porkkala ja taiteilijaryhmä Piirakkakerho. Kuratoinnista ja tuottamisesta vastasi Kruunupään johtaja Päivi Setälä yhdessä Pohjoisväylän koulun, arkkitehdin ja rakennuttajan kanssa.

Pohjoisväylän teosten tausta-ajatuksena on hyväksyntä, moninaisuus ja kulttuuriperintö yhdistettynä positiivisuuteen. Pohjoisväylän koulussa yhdistyivät Toejoen ja Ruosniemen koulut. Näiden koulujen oppilaat osallistuivat Yppärilän ja Eklundin teosten tuotantoon. Yppärilän 3D-maalauksesta löytyy lasten liikepiirroksia ja Eklundin seinämaalauksesta lasten kauniita sanoja. Uudessa koulussa lapset ovat päässeet kaikkien teosten kokijoiksi ja aivan erityinen kokemus oli *Piirakkakerhon performanssi* marraskuussa 2023.

Performanssi julkisena teoshankintana ei vielä ole kovin yleinen ja Satakunnassa tämä oli ensimmäinen lajiaan. Koulu saatiin innostumaan

performanssista ja hetkellisen teoksen vaikuttavuudesta hyvällä esittelyllä ja lajin monimuotoisuuden avaamisella. Taiteilijan ilmaisu, fyysisyys ja vuorovaikutus yleisön kanssa luovat erityisen hetken performanssissa.

Piirakkakerhon kaksipäiväiseen esityksen *Vihkisermonia ja kiinnittymisen taito* lähtökohtina olivat uteliaisuudentunteen herättäminen, leikkimielisyys ja erilaisuuden kohtaaminen. Mitä on tavallisuus, outous tai samanlaisuus? Ryhmä liikkui koulutilassa erilaisissa asuissa ja lähestyi tilaa poikkeuksellisilla tavoilla. Ensimmäisen esiintymispäivän aamuna oppilaat vastaanotettiin kouluun aplodien siivittämänä. Piirakkakerhon taputukset suuntautuivat oppilaiden lisäksi myös taiteilijoille itselleen, uudelle koululle ja henkilökunnalle.

Esitys herätti lasten ajattelun ”Oho, siis mitä tää oikein on? Siistiä! Tuleekohan mustakin aikuisena tuollainen?” Osa lapsista tuli pyytämään nimikirjoituksia ja toivoi jälleennäkemistä. Taiteilijoiden apuvälineet ja asut saivat rohkeammat hypistelemään ja ihmettelemään materiaaleja. Kaikkia esitys ei innostanut. Joillekin oppilaille koulutilassa hiipiminen, seinien koskettelu ja värikkäät asut olivat liikaa, ne herättivät nolouden ja myötähäpeän tunteita. ”Tää on pahinta ikinä ja nää pilaan koulun maineen.” Lasten reaktiot herättivät myös taiteilijat, opettajat ja tuottajat pohtimaan, miten kohtaamme toisen, voisimmeko itse näyttää välillä aivan toisenlaisilta ja mikä määrittää normaaliuden.

Teosvalinnat ja niiden sijoittelun on tehnyt yhteistyössä lastenkulttuurikeskus Kruunupää (johtaja, TaT Päivi Setälä) Pohjoisväylän koulun rehtori Aki Kerminen, Pohjoisväylään yhdistyvien Toejoen ja Ruosniemen koulujen opettajat, taiteilijat, arkkitehti Mikko Uotila ja rakennuttajan puolelta rakennusinsinööri Miika Pennanen. Pohjoisväylän koulun on suunnitellut Arkkitehtisuunnittelu Mikko Uotila Oy, rakennuttajana on Porin kaupunki ja rakentajana Skanska.

Piirakkakerhon performanssi.
Seinällä Eeva-Leena Eklundin teos *Äiti ja Bambi II*. Kuva: Päivi Setälä

10.7. Yleisötyötä Lönströmin taidemuseossa ja Porin taidemuseossa

Keskustelu puisto ja Kelluva saari, Lönströmin taidemuseo

Yleisötyöntekijä Elina Tiainen ja museonjohtaja Silja Lehtonen, Lönströmin taidemuseo

Lönströmin taidemuseo on Raumalla toimiva seinätön museo. Museo on vuodesta 2015 toteuttanut suuria nykytaiteen hankkeita yhdessä Suomessa työskentelevien taiteilijoiden kanssa. Lönström-projektin voi visioida toteutettavaksi missä vain ja se voi olla pysyvä teos tai jotakin ajan myötä muuttuvaa tai hetkellistä. Koska museolla ei ole pysyviä näyttelytiloja, Lönström-projektit toteutuvat usein julkiseen tilaan.

Vuodesta 2022 museo on aktiivisesti kehittänyt Lönström-projektien parissa tehtävää yleisötyötä ja toteuttanut monipuolisesti yleisökohtaamisia eri teosten äärellä. Rauman kaupunkitilassa erityisesti Tellervo Kalleisen ja Oliver Kochta-Kalleisen *Keskustelu puisto* ja Raimo Saarisen *Kelluva saari* ovat tarjonneet rikkaat puitteet yleisötyön tekemiselle.

Keskustelu puisto on yhteisöllisesti syntynyt puisto, jonka on suunnitellut ja toteuttanut joukko eri-ikäisiä raumalaisia taiteilijoiden johdolla. Kesällä 2023 puistossa toteutettiin *Keskustelu puiston kesä*, tapahtumien sarja, joka piti sisällään muun muassa teatteria, musiikkia, runonlausuntaa, hyötykasvityöpajan, puistojumppaa, nuorten animepiknikin ja lasten tapahtuman. Tapahtumat tekivät puistoa kaupunkilaisille tutuksi kaikille avoimena ajanviettopaikkana ja tarjosivat yleisölle monipuolisesti sekä esityksiä että osallistavaa toimintaa.

<https://lonnstromintaidemuseo.fi/keskustelu puisto>

Kelluva saari on Rauman Otanlahdessa mereen sijoitettu veistos, keinotekoinen kallioluoto, jolle on istutettu puita ja muita kasveja. Teos elää ja muuttuu vuodenaikojen mukana. Sitä voi ihailla Fåfångan niemen rannoilta. Keväällä 2023 teoksen ympäristöön järjestettiin yhteistyössä Rauman seudun lintuharrastajien kanssa *Kelluvan saaren linturetki*. Tapahtuma, jossa yhdistyivät luontoharrastus ja nykytaide keväisenä aamuna, sai osallistujilta runsaasti kiitosta. Vuonna 2023 Kelluvan saaren teemojen ympärille rakennettiin myös *jalkautuvien työpajojen* konsepti. Vaikka kyseessä on julkisen tilan teos, museon toteuttamassa yleisötyössä haluttiin huomioida myös ne, jotka eivät pääse fyysisesti katsomaan projekteja: kauempana sijaitsevat koulut, mielenterveyskuntoutujien tukitalo, hoivakodit. Työpajoissa yleisötyöntekijä vei Kelluvan saaren ihmisten luo. Pajoissa muisteltiin omia saarikokemuksia, harjoitettiin luovaa työskentelyä erilaisten luonnonmateriaalien kanssa ja tutustuttiin Raimo Saarisen teokseen kuvamateriaalin avulla. Jalkautuvat työpajat ovat menestyksekkäästi osoittaneet, että julkista taidetta voi esitellä ja kokea myös kaukana itse teoksesta.

<https://lonnstromintaidemuseo.fi/kelluva-saari>

Lönström-projekti 4: Raimo Saarinen, *Kelluva saari*. Kuva: Niko Tiainen

Kelluvan saaren linturetki. Kuva: Arja Roivainen

Veistosvaellus, Porin taidemuseo

Suunnittelija: intendentti Mirja Ramstedt-Salonen, Porin taidemuseo (2007 -)

Oppaat: Porin taidemuseon yleisötyöyksikkö

Porin taidemuseon *Veistosvaellus* on opastettu kävelyreitti julkisten veistosten äärelle. Opastetut reitit kulkevat kaupungin keskusta-alueella ja Kirjurinluodon maisemissa. Reittejä vaihtamalla ympäristöstä voidaan poimia eri veistoksia ja erilaisia näkökulmia julkisen taiteen tutkimiseen. Kävelyreitti voidaan valita myös asiakkaan toiveiden mukaisesti. Taskulampun, kartan, kameran, suurennuslasin, askelmitarin tai vaikkapa sauvojen kanssa liikkumiseen sekä veistosten ja ympäristön tutkimiseen avautuu uusia ulottuvuuksia.

Julkisesta veistoksesta voi muodostua vetovoimainen, näkyvä osa ympäristöään tai se voi jäädä huomaamattomaksi ja unohtuiksi ajan kuluessa. Veistosvaelluksella osallistuja herätellään katsomaan tuttuakin ympäristöä uusin silmin. Opas kertoo veistosten syntyhistoriasta sekä taiteilijoista ja tarinoista veistosten takana. Osallistujia kannustetaan yhteiseen keskusteluun siitä, mitä veistokset merkitsevät ja kertovat meille juuri nyt. Miten

veistokset sijoittuvat tarkastelijan omaan mittakaavaan ja maailmaan. Miten uudet aikakaudet ja traditiot sekä alati muuttuva kaupunkikuva vaikuttavat veistoksen alkuperäiseen tarinaan ja estetiikkaan.

Julkinen taide kiinnostaa kaupunkilaisia. Veistokset ovat osa historiaa, paikallishistoriaa sekä taiteen historiaa. Opastetut Veistosvaellukset lisäävät veistosten saavutettavuutta ja vahvistavat suhdetta yhteiseen lähiympäristöön. Taidemuseo järjestää Veistosvaelluksia kaikille yleisöille avoimina tapahtumina. Niitä räätälöidään tilauksesta myös erilaisille ryhmille, kuten kouluille ja työryhmille. Koulujen käyttöön on suunniteltu eri luokka-asteita huomioiva tehtäväkartta. Veistosvaelluksille voidaan kutsua myös vieraileviksi oppaiksi julkisen taiteen ammattilaisia kuten taiteilijoita, konservattoreita sekä tilaaja- ja päättäjätahojen edustajia.

Porin kaupungin museopalvelujen tuottamat *Porin keskustan kulttuurireitit* (2024) johdattavat tutkimaan julkista taidetta Etelärannan ja Puistojen taidereiteillä. Mobiileina tarinakarttoina toteutetut kulttuurireitit löytyvät osoitteesta:

<https://storymaps.arcgis.com/stories/4e44a93ceb8c4231bf5322380105fad1>

Veistosvaellus. Kuva: Ilona Juntura

10.8. Veistoksen siirto: Ossi Somman, Pertti Mäkinen ja Reijo Paavilaisen Oopperan käärme Kankaanpäähän

Museonjohtaja Kati Vainio, Kankaanpään kaupunginmuseo

Taiteilijat: Ossi Somma, Pertti Mäkinen ja Reijo Paavilainen

Teos: Oopperan käärme eli Opera Ophidia

Teoksen siirtoaika: 2020

Toteuttaja: Kankaanpään Taideyhdistys ry

Helsingin Hesperian puistoon Euroopan kulttuuri-kaupunkivuonna 2000 pystytetty *Oopperan käärme*-teos siirrettiin vuonna 2020 Kankaanpäähän osaksi Kankaanpään Taidekehää.

Teräsverkosta ja kivistä toteutettu *Oopperan käärme*-teos oli pidetty paikoillaan kulttuurikaupunkivuoden puistotaiteen näyttelystä lähtien ollen edelleen tekijöidensä omistuksessa. Vuonna 2019 Helsingin kaupungin taidemuseo HAM ilmoitti taiteilijoille, ettei lunasta teosta ja toivoi teoksen poistamista.

Kankaanpään taidekoulussa vaikuttaneet Somma, Mäkinen ja Paavilainen alkoivat etsimään teokselle uutta sijoituspaikkaa ja Pertti Mäkinen otti yhteyttä taideyhdistyksen pj. Maija Anttilaan, joka innostui asiasta. Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry avasi sopivasti hakuun yleishyödyllisten investointien teemahankkeet otsikolla ”Mitä tehtäisi”. Kankaanpään taideyhdistys päätti hakea EU:n Leader-hanketukea ja myönnetyllä tuella mahdollistui teoksen siirto osaksi Kankaanpään Taidekehää. Hankkeen 6400 €:n kokonaiskustannuksista vastikkeettoman työn osuus oli 3150 €.

Kankaanpään kaupunki oli yhteistyössä mukana teoksen siirrossa ja teoksen pohjatöiden toteuttamisessa. Kaupungin osuus toteutettiin osana rakennetun ympäristön toimialan budjettia. Hankerahoituksen lisäksi Kankaanpään taideyhdistys panosti noin 900 €:n summan talkooväen kuljetuksiin ja teoksen julkistamisjuhlaan.

Hankkeen suunnittelu alkoi syksyllä 2019. Siirto-hankkeen valmisteluun liittyi monien yksityiskohtien selvittämistä. Tuli olla yhteydessä Helsingin viranomaisiin, laatia liikennejärjestelysuunnitelma, saada päätöksiä yleisen puistoalueen ja kevyen liikenteen väylän käytöstä. Edelleen tuli ratkaista siirto- ja kuljetusteknisiä kysymyksiä. Kankaanpäässä teoksen sijoituspaikan valintaan liittyvien asioiden, kuten toimenpideluvan hakemisen hoitaminen, oli myös keskeistä.

Oopperan käärme purettiin talkoilla kesällä 2020 ja kuljetettiin osina Helsingistä Kankaanpäähän. Noin kymmenen tonnia kiveä lastattiin suursäkkeihin ja käärmeen viisitoistametrinen runko katkaistiin kahteen osaan. Teos kuljetettiin nosturilla varustetulla kuorma-autolla. Perillä teos hitsattiin ehjäksi ja koottiin talkoovoimin. Oopperan käärmeen sijoituspaikaksi valikoitui Vuohiniitynpuisto, josta se näkyy myös Laviantielle; kantatielle nro 44.

Oopperan käärme. Kuva: Kankaanpään kaupunginmuseo / Aku-Petteri Koskinen

10.9. Ulkoveistoksen poistaminen: Heikki Häiväoan Koskenperkaajien muistomerkki, Kokemäki

Kirjasto- ja kulttuuripäällikkö Anette Kylä-Liuhala, Kokemäen kaupunginkirjasto

Koskenperkaajien muistomerkki toteutettiin kutsukilpailuna vuonna 1973. Muistomerkki juhlisti kunnikaallisen Suomen Koskenperkausjohtokunnan perustamista, josta tuli tuolloin kuluneeksi 175 vuotta. Kokemäen kauppalanhallitus päätti 21.1.1974 hyväksyä koskenperkaajien muistomerkin pystytettäväksi kuvanveistäjä Heikki Häiväoan ehdotuksen pohjalta. Muistomerkin paljastustilaisuus pidettiin 16.11.1974. Se sijaitsi Kokemäenjoen rannassa Käräjätien ja Kokemäenjoen välisellä nurmialueella.

Vuosikymmenten saatossa muistomerkin kunto heikkeni ja siinä näkyi pinnan huonokuntoisuuden lisäksi merkkejä rakenteen heikkenemisestä. Muistomerkin kunnostukseen haettiin avustusta Taiteen edistämiskeskukselta ja Suomen Kulttuurirahaston Satakunnan rahastosta, mutta molemmat avustushakemukset hylättiin. Kaupunginvaltuusto oli asettanut Koskenperkaajien muistomerkin kunnostuksen edellytykseksi talousarviossa sen, että kunnostukseen saadaan avustusta. Koska avustusta ei saatu, purkautui talousarvion mukainen varaus kunnostukseen.

Asiasta järjestettiin Häiväoan perikunnan edustajan kuvanveistäjä Johanna Häiväoan kanssa tapaaminen vuonna 2022. Häiväoja piti selvänä, että muistomerkin kunto on niin heikentynyt, ettei sen kunnostaminen ollut järkevää. Häiväoja kannatti muistomerkin purkamista ja kertoi olevansa käytävissä asiantuntijana mahdollista uutta muistomerkkiä tai vastaavaa suunniteltaessa.

Kokemäen kaupunginhallitus päätti kokouksessaan 26.09.2022 poistaa Koskenperkaajien muistomerkin ja perustaa työryhmän ja valtuuttaa sen suunnittelemaan muistomerkin paikalle uuden aluetta kunnioittavan käytön.

Työryhmään nimitettiin vapaa-aikapäällikkö, kaupunginhallituksen jäsen, rakennusinsinööri, kaupunginjohtaja sivistys- ja hyvinvointilautakunnan edustaja. Sitten työryhmään valittiin vapaa-aikapäällikön tilalle kirjasto- ja kulttuuripäällikkö.

Työryhmä kokoontui keskustelemaan muutamaan otteeseen purkamisen ajankohdasta, tiedotuksesta, alueen maisemoinnista ja mahdollisesta Koskenperkaajien muistomerkin pienoismallin hankinnasta. Valmisteluissaan työryhmä kuuli asiantuntijana kuvanveistäjä Johanna Häiväojaa sekä Porin taidemu-
seon intendenttiä.

Purettuun patsaan tilalle on suunniteltu luonnonkivi sekä muistolaatta ja alueelle tulee opastetaulu, johon tulee tietoa Koskenperkaajien muistomerkistä ja koskenperkauksesta. Teksteistä tehdään myös käännökset ruotsiksi ja englanniksi lukiossa oppilastyönä. Lisäksi lukiolaiset ovat rakentaneet muistomerkistä AR-teknologiaa hyväksi käyttäen virtuaalisen patsaan.

Muistomerkin purku hoidettiin syksyllä 2023. Maisemoinnista ja pienoismallista laadittiin kustannusarvio ja se sisällytettiin sivistys- ja hyvinvointilautakunnan investointiosuuteen vuodelle 2024. Kokonaisuus valmistuu keväällä 2024.

Koskenperkaajien muistomerkki vuonna 2023. Kuva: Paavo Valtanen

10.10. Kaupunkitilan aktivointi: Purkutalo2022-projekti, Kankaanpää

Tomi Kuusimäki, lehtori / Satakunnan ammattikorkeakoulu

Purkutalo mahdollisti kohtaamisia

Purkutalo2022-projekti elävöitti Kankaanpään kaupunkitilaa taiteen keinoin neljän kuukauden ajan. Projekti toteutettiin SAMK Kankaanpään Taidekoulun ja Kankaanpään kaupungin yhteistyönä.

Purettavaksi suunniteltu kiinteistö soveltui erinomaisesti väliaikaisen taiteen alustaksi. Koska kiinteistö oli purkukohde, niin taiteilijat saivat mahdollisimman vapaat kädet teosten suunnitteluun ja toteutukseen. Kankaanpään kaupungin tilapalvelujen avoin suhtautuminen taideprojektiin mahdollisti onnistuneen yhteistyön.

Projekti aloitettiin taiteilijoiden vetämällä kaupunkihavainnointikävelyillä, joiden tavoitteena oli tunnistaa kaupunkitilasta nuorille kiinnostavia paikkoja. Työpajaan osallistui paikallisen 2. asteen ammatillisen opetuksen ryhmä.

Työskentelyn teemaksi valikoitui materiaalien kestävä käyttö. Projektissa käytettävät materiaalit olivat lähes täysin kierrätettyjä, luonnonmateriaaleja ja esimerkiksi kaupunkilaiset osallistuivat projektiin lahjoittamalla maaleja ja muuta materiaalia.

Purkutalo2022-projekti osallisti yhteensä noin 40 taiteen tekijää. Pääosa tekijöistä olivat SAMK Kankaanpään Taidekoululta. Lisäksi työryhmään kuului mm. Kankaanpään Yhteislyseon taideryhmä, päihde- ja mielenterveyskuntoutujia sekä lasten taideleiriläisiä.

Talo oli avoinna yleisölle kesän ajan ja kaupunkilaiset ja matkailijat löysivät hyvin väliaikaisen taiteen tilan. Kesän aikana talolla vieraili yli 500 kävijää. Osa kävijöistä vieraili kohteessa useamman kerran, koska talossa oleva taide muuttui ja kehittyi koko aukiolon ajan, sillä talolla työskenteli kaksi kesätaiteilijaa. Toinen taiteilija keskittyi pääosin sisätiloihin tuleviin maalauksiin ja toinen työskenteli piha-alueella puuveistosten parissa. Kesätaiteilijoiden läsnäololla talolla oli vuorovaikutuksen kannalta erittäin tärkeä osuus. Kaupunkilaiset kertoivat taiteilijoille muistojaan ja kokemuksiaan purettavaan kiinteistöön liittyen.

Kaupunkitilan aktivointi taiteen keinoin oli matkailun lankynnyksen toimintaa ja hyödynsi pääasiassa jo olemassa olevia resursseja. Tärkeintä *Purkutalo2022*-projektissa oli kaupungin väliaikaiselle taiteelle luovuttama paikka. Paikassa oli lupa tehdä, toteuttaa ideoitaan ja kohdata toisia.

Purkutalo2022-projektin verkkosivu:

<https://purkutalo22.wixsite.com/purkutalo-2022>

Pinja Marienberg, teos
*Pörriäinen ja tuntemattoman
 tekijän nimetön teos.*

Pinja Marienberg, teos
Kasvupaikka.
 Kuvat: Tomi Kuusimäki

Porin taidemuseo

PORI